

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXIX

БЕРЕЗЕНЬ — 1978 — MARCH

Ч. 337

НОВІ ДНІ

— NOWI DNI —
УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

Засновник і редактор 1930-1969 П. К. Волиняк

Видає
Спілка "Нові дні" з обм. відповідальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний -- головний редактор

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"

TORONTO, ONT., CANADA

M8V 3S4

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік)

Австралія — 6.50 австралійських доларів

Канада і США — 3.00 доларів

Франція — 25 франків

Англія — 4.00 англ. фунти

Всі інші країни Європи та Півд. Америка \$5.00

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

В Австралії:

Mr. S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide
S. 5001, Australia

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Juniod Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskiy,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko
133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont.
P7C 2G4

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.

Second Class Mail Registration Number 1668

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ В-ВА "НОВІ ДНІ"

К. Церкевич, Стейтен Айленд, США	\$21.00
М. Шаблій, Ерлінгтон, США	20.00
Л. А. Долинський, Амстердам, Гол.	17.00
Д. Шудрій, Ріджвуд, США	17.00
Е. Момот, Німеччина	10.00
П. Онай, Лос Анджелес, США	10.00
В. Пилипенко, Вінніпег, Кан.	10.00
В. Курилин, Торонто, Канада	8.00
Г. Мельничук, Едмонтон, Канада	6.00
о. О. Фляк, Едмонтон, Канада	5.00
В. Парафенко, Вестон, Канада	5.00
Л. Дорковський, Торонто, Канада	4.00
М. Сімаховський, Ошава, Канада	2.00
О. Судчак, Монреаль, Канада	2.00
Л. Дончук, Філадельфія, США	2.00
Г-на Гришко, Йонкерс, США	2.00
С. Мартюк, Філадельфія, США	2.00
Н. Осадча-Янта, Бруклін, США	2.00
І. Посипайло, Форт Ливд, США	2.00
о. Д. Свириденко, Садбурі, Канада	2.00
Д. Браун, Флоріда, США	2.00
С. Паче, Грімсбі, Канада	2.00
М. Губка, Ніагара Фоллс, Канада	2.00
А. Соколов, Ст. Кетеринс, Канада	2.00
Р. Березовський, Едмонтон, Канада	2.00
С. Федосенко, Торонто, Канада	2.00
С. Пічуляк, Клівленд, США	2.00
Д. Павлишин, Клівленд, США	2.00
І. Самоха, Парма, США	2.00
В. Турчинюк, Монреаль, Канада	2.00
Я. Н., Чикаго, США	2.00
М. Різан, Огайо, США	2.00
І. Косінько, Чикаго, США	1.00

АВСТРАЛІЯ

І. В. Завадський	\$13.50
Галина Кузьмич	13.50
І. Рибак	5.00
Д. Микитенко	3.50
А. Стрілецький	3.50
А. Дейнеко	3.50
Г. Закревська	3.50
Ф. Бромот	3.00
В. Шевченко	2.50
Г. Бужул	1.50

(Далі на 3-ій стор. обкладинки)

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.
Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

Література, публіцистика, наука, мистецтво

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

П. Карпенко-Криниця — САГА ПРО КОМБАТА	2
Галина Крусь — ЯКБИ ТОЙ, ХТО В СЕЛЯНСЬКІЙ ШАПЦІ...	5
Т. Курпіта — ЛЮБЛЮ ЛИТВУ	7
Ст. Федорівський — ШЕСТИДЕСЯТНИКИ	9
Д. Кислиця — СЛАВУТИЧЕВА МОВА (2)	13
Ю. Герич — ПРОФ. І. ТЕСЛІ — 75	14
П. Одарченко — УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ (стаття 3-тя)	20
О. Коновал — ЄВРОПЕЙСЬКІ ВРАЖЕННЯ	22
Д. Кислиця — ІВАН ГРИГОРОВИЧ БЕРЕЖНИЙ ** — ПІСЛЯ ДОБОША — КЛИМЧУК	24
Г. Гордієнко — ЖЕНЬШЕНЬ	26
Б. Пастернак — ЗИМОВА НІЧ	27
Д. Нитченко — ПОМЕР ПОЕТ АЛЕСЬ САЛАВЕЙ ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	28 33 30

Ділимося з читачами сумною вісткою, що в п'ятницю, 3-го березня 1978 р., помер у Торонті широковідомий у Канаді український громадський і церковний діяч

адвокат ТЕОДОР ГУМЕНЮК

Покійний був довгі роки піонером-організатором Українських православних громад на Сході Канади й основоположником та одним із чільних провідників Союзу Українців Самостійників. Хай пам'ять про зразкового патріота-громадянина, Теодора Гуменюка, живе серед його послідовників вічно!

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Пам'ятник Тарасові Шевченкові у столиці США, Вашингтоні, відкриття якого відбулося 27 червня 1964 р.

ВІД РЕДАКТОРА

Березень — місяць Тараса Шевченка. Це знають усі, тому для сумлінних редакторів — місяць березень, мабуть, найтяжчий місяць. Перед ними кожного разу стають питання: де знайти свіжий матеріал, гідний найбільшого сина землі української? Звичайно, в нас опубліковано чимало добрих есеїв, статей, віршів, оповідань, портретів і пам'ятників, присвячених Шевченкові, але ж як часто можна їх передруковувати, хто їх читатиме чи оглядатиме з року в рік?

Не маючи доброго свіжого матеріалу про нашого пророка, я вже хотів дати читачам таку пораду: як прийдете додому з Шевченківської Академії, візьміть до рук "Кобзаря" й почніть читати на будь-якій сторінці. "Кобзар" — це єдина книжка, побіч Біблії, яку можна перечитувати знов і знов. І чим частіше читатимемо "Кобзаря", тим упевненіші станемо, що немає в світі такої сили, яка могла б асимілювати нашу велику націю, вбити нашу мову й приспати наше національне сумління, поки доступна українцям ця свята книга. Але наша давня співробітниця, Галина Крусь, прислала нам свій нарис "Якби той хто в селянській шапці", і ми зразу прийшли до висновку, що це й є той свіжий матеріал на потребу. Правда, авторка попередила нас, що її нарис уже друкувався з деякими "редакторськими корективами" в "Визвольному шляху", але "Нові дні" друкують його без змін для більшості своїх читачів, які "В. Ш." не читають.

**

Завдяки нинішнім засобам комунікації й рішучій відвазі підсоветських вільнодумців, різні матеріали, написані в советських тюрмах, божевільнях і таборах, попадають на сторінки самвидаву чи й за кордон протягом декількох місяців. Наш еміграційний самвидав не такий повороткий, бо нам бракує тієї рішучості й відваги, що їх виявляють наші брати в ССРСР.

У цьому числі "Нових днів" починаємо друкувати "Сагу про Комбата", яку написав один із найвидатніших українських поетів на еміграції — Петро Карпенко-Криниця. Цю сагу він написав, перебуваючи в каліфорнійській божевільні. І мандрувала ця сага до нас не кілька місяців, а... декілька років. Я, мабуть, не відважився б друку-

САГА ПРО КОМБАТА

May you live all the days of your life.
Jonathan Swift

Скупий фрагмент минулого... Клапоть густої темряви, яку час від часу прорізує світло, вихоплюючи обличчя людей... А покищо — застигла порожнеча присмерку. Присмеркові сутінки, як густе павутиння, обгортають Оповідача.

ОПОВІДАЧ

Дрібні діла у людській пам'яті тускніють,
І губляться наймення сірі сірих дат.
Не бійтеся цього! Але жалю й презирства
Достоєн той, хто може вир подій забути,

вати її й сьогодні, якщо б не спонукали мене до цього покійний Іван Манило (див. його листи, "Нові дні", січень 1978, стор. 19) і торонтська філія "Слова", яка влаштувала недавно Петрові Карпенкові-Криниці церемоніальний "авторський вечір", очевидно, без автора, бо автор, здається, й досі сидить в американській в'язниці. Може після появи цього твору серед нас стане менше фарисеїв і наші вільні редактори накладатимуть менше самоцензури на себе, ніж за поганою звичкою досі.

**

Периферійна Канада опинилася минулого місяця аж двічі в центрі світової уваги. Раз, коли на північно-західній території Канади впали радіоактивні залишки советського сателіта, і вдруге, коли Королівська канадська поліція розкрила широкорозгалужену шпигунську сітку, в якій були вплетані щонайменш 14 працівників советської Амбасади.

Здавалося, — це прекрасна нагода звернутись хоч раз до наших "капіталістичних хлібодавців" (цебто, до канадського уряду) за фінансовою допомогою й найняти доброго журналіста з відривними зв'язками, щоб написав докладну викривальну статтю для "Нових днів". Але поки я встиг щось написати до уряду, прем'єр міністер достойний П'єр Трудо занепокоївся, що розголос цих афер "може пошкодити добросусідським советсько-канадським стосункам". Ясна річ, що після такої заяви було б даремно звертатись до його уряду за допомогою. І так, усупереч твердженням советської пропаганди, нам і цим разом не пощастило дістати бодай якусь мізерну винагороду від наших "капіталістичних хлібодавців за довгорічну протисоветську діяльність".

Спересердя нічого на цю тему не пишемо, бо й нічого більше не знаємо, ніж те, що вже подала щоденна й тижнева преса.

Після яких людині легше жити й дихать.
Можливо, ми тому й живем, що саме ці
Події відбулись і їх звитяжці вмерли,
Історії архів лишивши нам, живим...
Відкриємо ж одну суворих днів сторічку,
Загляньмо у закуток війни
Всесвітньої. Згадаємо Комбата.

ГОЛОС

Не згадуйте! Не згадуйте його!!
(Темніє. Здалека близиться гарматний стогін).

ГОЛОС

Це був шайтан,
Що брав на плечі ночі громові,
В кишенях дні розпалені носив,
Ковтаючи огонь.

(Гарматний гуркіт виразнішає й за якусь мить губиться у відсвіті заграви, що, зметнувшись, освітила, вдалині, силуети повішених. На тлі заграви вияскравлюється постать потворної жінки. Убрання її всіяне червоними зірками й гакенкройцями. Коси довгі й чорні, як стрічки жалоби. За плечима — автомат).

Не згадуйте, кажу!
Він той, кого
Любити і жаліть
Невелено мені,
Бо мій кінець, війни, війни кінець
Пришвидшують такі,
Як він.
Кривавого бенкету гасять мій
Жертовник нависим
Безумством подвигу свого.
Самі згоряють часто у огні.
Але ясне
Підводять сонце миру для людей.
Не згадуйте його!
Я створювала сотні претяжких
Для нього ситуацій — і дарма!
Заводила в безвихідь аж таку,
З якої не вертається ніхто,
а він живим лишавсь, і далі свій
Жбурляв у наступ батальйон.
Дванадцять, не на жарт, разів
Поранено його.
Дванадцять куль
Даремно вижидали ночі й дні
Комбатової смерті. Він не вмер!
Тоді
Я вирішила кинути його

В оточення дивізії. Тоді ж,
Нарешті, і загинув батальйон.
Німецького командування був
Наказ —
Живим
Схопити командира! Та живих
Ретельні санітари віднайшли
На полі грозівім
Лише
Поранених шістьох солдат.
Взяли в полон...
Вогонь, залізо плавлячи, води
Не в силі побороть,
І бішена вода
Залізо-бетонаних загат
Прорвати не здола.
Комбатові ж солдати вміли все,
Усе перемагають:
Вогонь, залізо, силу вод,
Тортури й голод, навіть смерть саму...
З шістьох — пропали три
В німецькому полоні. Інші ж три,
Уночнішим постам наперекір,
Дощу густому куль,
Густим задротуванням і жаркій
Погоді — утікли.
Втікли — і прохолов за ними слід...
Але живе на світі між людьми
Щось більш від страху, огид усіх,
Усіх до купи зібраних нещасть,
Мерзотностей, падінь,
Лихих провин і злочинів тяжких.
Це — зрада... Їх поховлено всіх трьох,
І гітлерівським псам хтось допоміг
В найстаршому Комбата упізнать.
Та німці на цей раз,
Продумавши і зваживши усе,
Його не поспішили потягнуть
На шибеницю — в камеру глуху
Закинули, під варту взявши й п'ять
Повісивши замків.
І ось я тріюмфую: він — сидить!
У камері, один,
Сидить добу двадцятую Командир.

(Заграва повільно щезає. Темно. У темряву знову
вривається глуха симфонія далекої канонади, не-
сподівано обігравшись. На зміну їй, з гюрзеного
коридору виховзнуввся жмут яркого світла, освітив
стіну і куток камери. Біля стіни стоїть Комбат).

КОМБАТ

Що з вами?... Чи живуть, а чи вже мертві
Бійці мої? Про них... Лише про них
Я думаю, прекрасних працелюбів,
Хоробрих у бою товаришів...
Ех, Друга світова війно!... Коли ж ти,
Коли перегримиш? І скільки ще
З'їси, як Мінотавр неутолимий,
Полків і батальйонів? Скільки сліз
І горя принесеш у наші сім'ї?...
Ти видохнешся, знаю, лиш тоді,
Як зброд фашистський видушено буде,
Але... чи не повторишся ти знов?
Чи зможе поховать на віки-вічні

В труні одній з фашизмом і усіх
Майбутніх воєн злу різню й грабунок
Тривожна генерація моя?
Неправда, що війна — це необхідність,
Як засіб прорідить живих істот,
Чи засіб до продовження, скажім,
Політики на полі боротьби.
Концепції дурні й людиножерні!
Лиш кайзерам і канцлерам вони,
Либонь, як хліб нечесний для злочинця,
Потрібні й апробовані давно.
Солдат, я ненавиджу пекла воєн,
Бо добре знаю що таке війна,
За мирний світ б'ючись, за волю, щастя,
Братерство, рівність націй і племен.
Романтика? Але, хто скаже, як же...
Як можна жити з людьми й серед людей,
Не вірячи в людину?...

(Заскрипів ключ, загрюкотали замки, двері від-
крились і закрились, уштовхнувши в камеру одяг-
неного в рясю і з біблією в руці Саватія).

КОМБАТ

О!... Батюшка?!

САВАТІЙ

Отець Саватій... Мир твоїй м'ятежній
Душі, безстрашний воїне!

КОМБАТ

Скажи, отець, бійці мої живуть?

САВАТІЙ

Вони-то, з ласки Божої, обидва
Живуть ще, але взавтра, на світанку,
Всіх трьох вас розстріляють... І прийшов я
Тебе запричастити перед смертю,
Вчинивши сповідь.

КОМБАТ

Прийшов даремно, значить, ти сюди.

САВАТІЙ

На все свій час і Божа воля. Твій же
Натяк я розумію... Атеїсту
Прийнять Христа, на предмет порятунку
Заблудшої душі, іще не пізно.

КОМБАТ

(сміючись)

Христа? Чому його? А Магомет,
А Будда, а Конфуцій? З ними як?

САВАТІЙ

За них ми, християни, не в одвіті.

КОМБАТ

А все ж таки... Відкрито бо давно:
Не Бог створив людину, лиш вона,
Людина, Бога... Тисячі богів!

САВАТІЙ

Блюзнірство! Бог один — і всюдисущий.

КОМБАТ

...І сили дві в сьогоднішній війні,
Ворожі сили, мусять одного,
По-твоєму благати Бога, щоб
Він ворога здолати допоміг?
Хто ж ворог? СРСР? Німеччина?...
І твердження: усяка влада є
Від Бога... Як усе це поєднать?

(Павза)

САВАТІЙ

Не нам діла Господні зрозуміти.
Про владу ж ти даремно пригадав.
Хай слово це — Божественності символ —
І буде першим кроком до розмови
Конкретної про праведне спасіння
Душі твоєї й плоті.

КОМБАТ

Висловлюйся ясніш.

(Павза)

САВАТІЙ

Служити владі — Господу служити,
Немудрий розстріл мудро оминувши...
У цім, речу, і суть твого спасіння.

КОМБАТ

Ну, ясно ж!... Ясно... Гітлер — цей капрал,
Цей фюрер — нині в розпачі згріба
І купчить біля себе все сміття,
Кругом і скрізь, щоб армії свої,
Приречені на гибель і ганьбу,
Усякою ціною врятувать.
Але в конкретнім випадку моім,
Його слуга у йолопи пошивсь,
Не вмючи полову відрізнити
Від чистого, як золото, зерна.
Ти шльопнувсь прямо в грязь, з висот твоїх
В болото зради хочеш і мене
З собою потягнуть? Не вийде, ні!...
Провалюй звідси, вицвілий холоп!

САВАТІЙ

Гарячий ти, мов діткнута криця
Розбурханим огнем. Від тебе мови
Я іншої й не ждав у цю хвилину.
Одначе, охоловши, ти подумай:
Чи був би без несметного Іуди
Христос таким, як знаємо його ми?

Без нього, чи було б і християнство?...
В куті спасіння нашого — Іуда,
Як вічність, понадчасний!

КОМБАТ

Яка мерзенність витрухлих байок!...
Повторюю: провалюй звідсіля!
І, може, перед тим, як вийти, глянь
Лукавими очима ось на цю
Словами помережану стіну.

(Читає)

— Прощайте! Йду на розстріл. Галя Бриль.
— Усім катам, проклятим, смерть! Смерть
катам!

І слава Україні! Чорторий.
— Спливаю кров'ю. Скоро вмру. Петров.
— З нами перемога! Партизан.
— В змаганні з фашистівським злом хто впав
Той буде вічним символом добра! —
Львов'янин, політехніки студент...

(Павза)

Читати ще?... Ці люди у житті
Вже виконали місію свою.
Як смієш ти їм, світлим, і також
Мені, протиставити чорний світ
Іуди християнського?... Мовчиш?

САВАТІЙ

Єсть лож зреченна істина... Складніше
Насправді й значно глибше, ніж здається,
Питання молодця з Іскаріоту.

(Задумано)

І авторові "Тайної Вечері"
Була невипадково, можна думать,
Прообразом Христа й Іуди тая ж...
Та самая людина...

КОМБАТ

Очікую на твій відхід... Іди!
І — чуєш? — більше тут не появляйся!

САВАТІЙ

До сказаного — лист ось у придачу.
Проглянь його, подумай. Днесь я ще раз
Навідаюсь до тебе...

(Зникає в дверях у той час, коли задуманий Комбат повторює про себе: "Хто згинув у борні з фашистським злом, той буде вічним символом добра" і, вирвавшись з полону задуми, переводить погляд на коверт, залишений Саватієм. Бере його).

(Далі буде)

Скільки нових передплатників
ви приєднали для "Нових днів"?

ЯКБИ ТОЙ, ХТО В СЕЛЯНСЬКІЙ ШАПЦІ . . .

Зайшов завідувач, а вчителька вийшла, лишивши свої — першу й третю — класи, щоб заступити його в другій і четвертій, що так само тіснилися в одній кімнатці.

Завідувач розповів учням, як то в колишніх, іще царських, школах мучили бідних дітей. Таких, як оце вони. Їх били, ставили на коліна за найменшу провину. Або й просто так. І що то за наука була! Навчали їх попи — а який із попа вчитель? Учитися було тяжко, бо абетка — церковна, не така проста, як тепер. І які ж вони щасливі, що живуть у радянський час! Тепер усі турбуються про дітей, за них тільки й дбають. А діти, якщо добрі, мають чимсь показати свою вдячність. Найкраще це зробити, ставши піонерами.

— Піонер, — продовжував Опанас Павлович, — це той учень, хто добре вчиться; поважає старших, допомагає слабшим. Він — сміливий, винахідливий. Безстрашно бореться за таку роботу, якої ще ніхто перед ним не робив. Простими словами — це дуже добрий учень. І я був би дуже здивований і нещасливий, якби знайшов між вами хтось, хто не хотів би стати таким учнем. А хоче бути бешкетником, непослухом, чи може й злодієм... Отже, діти, хто хоче записатися в піонери — прошу підняти руку.

Добрими учнями, сміливими й хоробрими, хотіли стати всі. Віра теж. Бо хто хоче бути злодієм?... І раптом — о, горе! — Опанас Павлович тільки декого знав на ім'я, а решту питав. Треба було встати й голосно назвати себе. А Віра цього не могла: тоді ж усі дивитимуться на неї! Коли запитував "Хто ще?", а не дивився в її бік, вона підносила руку, а повертався до неї обличчям — швидко опускала й ховала обидві під парту... Їй хотілося голосно заплакати, і вона зробила б так, якби хоч трохи була сміливіша... А як же їй хотілося стати такою, як оце казав Опанас Павлович! Якби хтось за неї сказав... Вона несміливо оглядається й крізь сльози шукає когось близького. Ось якби тут була її двоюрідна сестра Явдонька — ота смілива! Баба каже, що Явдонька з коліски така. Он воно що: Явдонька знайшлася*) піонеркою... А ніколи б про це Вірі не казала. Ну, чекай же!... Та Явдонька в другій класі, і сидить там уже другу зиму. А тут — незнайомі їй діти, вона знає тільки кількох, та й то здалеку. Бо живе на краю села, в село ніколи не ходить. А як коли й траплялося піти, то це було з Явдонькою, і та вела її за руку. До Яв-

доньки ж ходила вона полем, поза селом. Ходила ще до церкви, та то було з матір'ю чи бабою, і від них Віра не відходила ні на крок. А тут треба самій устати й сказати, хто вона...

Записані були всі, крім Віри та Олени Пашук. Бо Олені мати сказала, вівши вперше до школи: — Дивися, що Віра робитиме — те й ти роби.

Олена живе над озером і прибігає до Віри в піску бавитися. До школи мали вони йти аж за рік, бо малі ще. А сталося інакше. Вірині батьки повезли до гамазею збіжжя, щоб його перед хлібоздачею віялкою перевіяти, і саме тоді висипалася зі школи дівтора.

— Іване, дивися, які малі діти до школи ходять. Може б і нашу записати вже?

І назавтра мати повела її до школи. Віра сама сказала ім'я й скільки їй років. Бо поруч була мати.

У класі всі вже знали абетку й училися читати. Учителька вишивала білим по великій чорній дошці, питала дітей, а ті гуртом кричали. Віра перелякано дивилася на те все й думала, що вона ніколи не зуміє вгадати, що то вишито. Бож баба показувала їй чорним по білому і тільки хрестики...

Але за два тижні, як оце ходить до школи, вона багато навчилася. Уже знає, що батько й мати, дід і баба — люди темні; що Бога немає, немає антихриста, бо й Христа не було. Немає святих і чортів нема; знає слова: комуна, пролетарі, релігія, опіюм, забобон; знає, що немає гріха і пекла немає. І, найголовніше — чим Віра дуже зраділа! — не буде ні страшного суду, ні кінця світу. І все це зробив вождь, учитель і друг усіх людей — Володимир Ілліч Ленін...

Скінчивши записувати, Опанас Павлович дав кожному школяреві зошит, олівець та — легко скручений і перев'язаний червоною стрічкою — портрет Ілліча. Цей портрет, казав, повинен висіти в кожній хаті, ікони ж треба повикидати. Нелегко це буде, але на те ж вони й піонери! Не згодяться батьки — ікони лишити на якийсь час, а портрет повісити тепер. Завтра він усіх питає, хто як зробив, а потім і в хату піде до кожного школяра. Щоб перевірити. У кого його не буде на стіні — хай краще й до школи не показується...

Вернулася вчителька й швиденько, щоб устигнути до дзвінка, сказала, що котра класа має приготувати на завтра.

— А ти, Олено, ходитимеш до Віри, хай вона вчить тебе читати. Ви разом прийшли до школи, а знаєте не однаково: Віра так гарно читає, а ти ніяк не вмієш... Навчиш її, Віро!

Віра кивнула головою.

*) Народилася. — Ред.

— От і добре. Будеш Олениною вчителькою... Якщо коли в кого виростали крила, то це — у Віри. Ото здивується Явдонька! А дома як зрадіють...

Вибравши на дорозі щонайбільшу грудку, Віра котить її ногою через усе село. Учителька... І піонеркою вона стане: попросить матері, щоб завтра пішла з нею й записала... І як добре, що антихриста нема! Про нього вона з коліски слухає. У свята або й у звичайні вечори, приходять батьків кум (бач, кум — це забобон), або свати (і свати — забобон):

— Що там новенького, Іване Івановичу, в газетах пишуть? Чи далеко комуна?... Невже й до нас прийде?

— Уже йде. Як стати на горбі, біля Амурцевого млина, то й побачити можна. Не сьогодні-завтра тут буде...

(Віра не раз перевіряла: вилазила по сходах угору й нічого не бачила!).

Розглядають газети, а там якісь обличчя. Вірі всі здаються людськими, а проте:

— Загризли, дияволи, людину...

— І цього з'їли вже... і оцього... А цей ось найбільше гарчав. Гриз немилосердно.

— Уже самі собі горлянки перегризують...

А з того всього сміється вишня...

— І Вишню з'їдять.

Баба перекладає веретено в ліву руку, хреститься:

— Нехай його Бог береже! Шкода такої людини.

Вишня — людина?! (Дивується Віра).

— А з'їдять... Із корінням і насінням...

— Поїли панів, "куркулів", уже й за середняків беруться.

— Не стане їх — бідняків будуть їсти. Усіх поїдять...

— А щоб легше було — дітей заберуть. Своїми їх пороблять. А тоді на батьків цюкватимуть... І встане брат на брата, син — на батька...

— Ніхто й не догадається, бож Антихрист людську подобу має.

— Оце вже й настав кінець світу...

Віра натягає рядно на голову, тихенько плаче: вона ж іще не жила!

А серед ночі мати біжить до баби Якилини, щоб від крикливиць ворожила!...

От дідькова грудка! І чого їй у кропиву котитися? — (Кропива — також забобон: хто її просив рости попід лісою?). Та й пожалила ж ноги!...

Багато Вірі роботи, ой, багато!... Із дідом мороки не буде: він на все згодний. А ось баба, мати, батько... Їх троє, а вона — одна. Щоб швидше вже сестри підросли й до школи пішли! Якби взялися вчотирьох, то й просвітили б...

— Віро! Вірко, ти, що — оглухла?! За своєю грудкою нічого не бачиш і не чуєш. Чи не від самої школи котити?

Віра зупиняється. Гукає Федора, Костикова сестра. Костик — батьків хрищення (ще один забобон!).

— Я на болото ходила, дивилася, чи коноплі вимокли; а твоя мати просила подивитися й на ваші. То скажи матері, що днів за два можна й витягати. Скажеш?

— Добре, скажу...

Що не крок — то й забобон. Ось хоч би й коноплі... Ні, коноплі не забобон, бо де ж тоді полотно на сорочки брати? А мочити їх у болоті (та ще й землю прикладати!) — забобон.

Як настане комуна, тоді забобонів не буде. І все, на що не глянеш, буде твоє. І бабина Омельчишина група — також твоя. Ліси не буде, заходь собі прямо в сад. І збирай у пелену гнилички...

Та комуни ще немає, і Віра прогортає під лісою траву. Тільки дві й знайшла: визбирала Омельчиха на вулиці. А в саду — лежать. От якби не ліса! Розчаровано подивилася на перепону, а тоді, відставивши назад праву ногу, із усієї сили скеровує змалілу вже грудку в напрямі плоту.

Із-за ліси підводиться баба Пріська Омельчиха, що сиділа там на рядні.

— То оце такого в школі тебе навчили? І груші позбирала й землею очі засипала!...

Віра — в ноги! Та влетівши на своє подвір'я й побачивши батька, що порався біля воза, забула й груші, і лісу, і Омельчиху.

— Тату, тату! — вигукнула, — я вже вчителька!

— Швидко, — усміхається батько. — Кого й чого будеш учити?

— Олену Пашуччину вчитиму читати.

— Перше сама навчися, а тоді вже й інших учи.

— А я вмю. Казала Ївга Остапівна, що я читаю найкраще. Тільки дуже тихо.

— А чого ж тепер лементуєш?

— Бо це вдома. А там я не хочу, щоб задні чули.

— Ну що ж, перевіримо, — присідає батько під повіткою. — Давай сюди книжку... Чи ти хоч букви знаєш?...

— Які букви?

— Що ви сьогодні читали? Прочитай і мені.

Знайшовши відповідний малюнок, Віра читає: "Му-му. Корова: "му-му". Марина дала корові сіна, а корова Марині — молока. Це — Маринина корова".

— Гарно читаєш, — хвалить батько. — А тепер прочитай те, що завтра читатимете.

— А мати мені того ще не читала.

— То оце так ти читаєш?

А хіба можна інакше? Це ж просто: материна мати прочитала матері, мати їй, Вірі. Віра — вчительці, і так уміють усі. Те саме й з газетами: на пошті прочитують листоноші, листоноша — батькові; батько — кумові й сватам. Але вчора вперше в неї зродився був сумнів: бачила, як листоноша віддавав батькові газети, не розгортаючи їх. Потім довго говорили, листоноша спершися на лісу, а батько хомут зашиваючи. Як вона не приглядалася, але не бачила, щоб у газети заглядали. Читали напам'ять...

— Ти пізно до школи почала ходити, — каже батько. — Там уже читають. Треба тебе вдома навчити абетки. Отож ми сьогодні й почнемо... Що там ще було в школі?

— Записували в піонери, — і розповіла, хто такий піонер, і як вона не записалася. А записатися дуже хоче. Та батько про піонерів був іншої

думки й сказав, що поки він її годує, піонеркою вона не буде. А запишеться — вижене. У його хаті місця для піонерів — нема! Віра заплакала: усі діти будуть добрими учнями, а вона...

— А це що в тебе? — показує батько на портрет.

— Це, тату, найкраща людина в світі, — похвалялася Віра. — Це вождь, учитель і друг усіх людей...

Батько взяв портрета, подивився і... Але ні, то тільки здалося... Подивився ще раз, скрутив, знову перев'язав стрічкою й віддав їй.

— Дай бабі, щоб повісила. Тільки не забудь сказати їй, хто це такий. Скажи так, як оце мені. Зрадівши, що хоч цьому не перечать, побігла до хати.

Баба саме скінчила мостити черинь у печі й — щоб полюбуватися своєю роботою — запалила скрутки соломи в усіх кутах. Вона вже недочуває й давненько, на потіху внукам, говорить до себе. Так було й цього разу:

— Та й гарно ж ти, Мотре, черинь вимостила! Хоч печі на ній коровай. Замолоду не вимощувала так...

— Бабо, — смикає Віра за спідницю, — казав батько, щоб ви оце повісили на стіні.

— А що ж воно таке? — відставивши рогача, баба підходить до вікна.

— Це приятель усіх людей у світі.

— Святий який, чи що? Так ні ж: святих усіх немов би знаю.

— Бабо, святи — забобон! А це вождь, учитель і друг — Володимир Ілліч Ленін.

— Ленін?! Голу-у-у-бчику! То оце ти вже й у мою хату вшелевкався? Ікони хочеш повикидати, а сам на їх місці розсістися! А я ж тебе давно виглядаю... і місце приготувала. Ходи ж, голубе, ходи... Ось так... помаленьку, помаленьку, — тримаючи портрета обома, витягненими на всю довжину, руками, баба задкувала до печі. — Ось сюди!

Усе сталося так швидко, що Віра й не стямилася. Портрет опинився в печі, а баба горнула рогачем вогонь із усіх кутків на середину черені. І немилосердно лупцювала бідного Ілліча, ніби боялася, що втече від її кари. Не зважала на розпучливий дитячий крик. Віра кричала так, якби баба не портрет вождя, а її на вогні смажила.

— Іди — звідки прийшов — у пекло! Там тобі місце!... А будь же ж ти неладний! Я налазилася, нарбилася, а він, клятий, отак черинь ізрив.

— І що ви, бабо, видуєте, — голосить Віра, — самі черинь сколупали.

— І чого б же я зі своєї роботи глумилася? То сатана копитами впирався: дуже не хотів у пекло йти. Та не встоявся, у комин тільки — джух! І нема. А люто ж подивився на мене! Ще й роги наставив.

— То папір горів, а в комин полум'я вилетіло.

— Він тобі очі потьмарив, ти не побачиш нічого, бо ти вже його — чортова. А я бачила. Як у комин вилітав, то прибрав свій вид: мав роги, хвіст, копита... Біжи швидко надвір: він там ще над бовдуром у своїй подобі стоїть...

Нічого, крім диму, Віра не побачила. Баба каже, що це тому, що — поспішаючи — вона

впала через поріг і запізналася. Тоді саме він у пекло пішов. Аж земля загуркотіла...

Кінець усьому. Не ходити вже Вірі до школи. Бо що вона завтра скаже? А Опанас Павлович ще й до хати прийде... Сумна-пресумна сидить на лаві й дивиться у вікно. Не плаче — самі сльози горохом із очей котяться.

Баба ж, на чім світ, клене Ілліча. Бо це ж їй знову в піч лізти, наново черинь мостити.

— Так он на що 50 копійок пішло! Я ж бо думала: за ті гроші не один олівець та зошит купиш. А вони тобі за твої гроші — Леніна головомого... Того, що в селянській шапці не дали!

— У якій шапці? І що ви, бабо, знаєте!

— То ти про нього ще й не чула?! А про Леніна вже знаєш! Не встигла в школу порога переступити, як антихрист уже й завербував...

— Який антихрист? Ви — темні, забобонні, бабо!

— Ось як візьму деркача та як відбубню — до судного дня пам'ятатимеш, яка я темна!... А того, в шапці, я почепила б на стіну. Ото був приятель

Теодор КУРПИТА

ЛЮБЛЮ ЛИТВУ

Хоч далекий я чарам романтики,
Все ж минулі кохаю часи,
І люблю вас, картагінці Балтики,
З теплим серцем, як жмудські ліси.

Люблю мову ясну Гедимінову,
Що в ній дух ваш хрещативсь і ріс,
Та як Мендовга шаблю у тьмі нову,
Володимир нам в Київ приніс.

Люблю — в душах пісні ваші тримані,
Що із нашими — друзі старі:
Наша пісня купалася в Німані,
Ваша пісня плила по Дніпрі...

Ми ж брати з псвеління історії,
З двох морів збудували ми вал,
Були спільно у щасті та горі, і
Мали спільних думок арсенал...

Люблю хмари з-над Вільна, ті білії,
Що дб нас припливають без бур,
І скорботи тужливої Вілії
Заплітають нам в сльози бандур...

Люблю меч ваш, що висік і витовк та
Знищив дич хрестоносну в бою,
І прославлю мужнього Витовта,
Що беріг Україну мою.

Хоч віки проплявли над яругами —
Все сучасним минулий нам час:
І у вас все знаходимо друга ми
І союзником все ми для вас...

Тож братаймось в змаганні невгнутому,
Йдімо опліч крізь смуток і жаль,
Щоб для весен у Січні і Лютому
У Москві ми зробили Грюнвальд.

усіх людей, а не Ленін. Той учив, як по-правді жити. Його між ікони почепила б... Чи ти бачив таке, — це вже до батька, що саме ввійшов у хату, — антихрист дочку твою завербував. У цій хаті свого спільника має. Уже й роги почали рости...

— Роги?! Віра схопилася з лави та — до дзеркала!

— І не мацай, і не дивись! Бо їх руками не намацаєш і в дзеркалі не побачиш: Це видно тільки тим, хто збоку дивиться.

— Баба правду каже, — відповів батько на переляканий Вірин погляд. — Я ще надворі ті роги побачив та не хотів казати...

І що ж їй робити? Як на світі жити? Не сиди ти ж усе життя в хаті?

— А вони ж, як не спинити, ростимуть, роги ті.

— Ще й як ростимуть...

Загледівши кризь вікно Олену, що з книжкою спішила на науку, Віра, затуливши чоло руками, із плачем вискочила з хати.

— Олено, у мене горе: почали роги рости. Ось подивися...

А Олена, замість злякатися, сміється. Вона від старшої сестри знає, що так малих дітей лякають.

О-о-о... Баба й батько її за дурну мають. Чекайте ж! Колись усі побачать, яка вона дурна...

— Ти гарно читаєш, — каже Олена, — назчи й мене.

Та Вірі не до того, хоч би й уміла читати... Сказавши Олені, щоб ішла додому (як батько навчить її, тоді й вона Олену вчитиме), пішла в хату доплакувати. Залізла на піч, у самий кут, і вткнулася обличчям у подушку... Прокинулася аж тоді, коли в хату вихром влетіла Явдонька.

— Навіщо вам, дядьку, Данилова читанка? Чи не здумали на старість до школи ходити. Як не навчилися замолоду, то на старість не втнете! — випалила одним духом.

— І давно ти цю мудрість знаєш?

— Усе життя.

— То я вже з тобою в другу клясу сяду.

— А ця читанка? Прибігла захекана Лисавета й каже, що батько просить позичити Данилову читанку.

— Віра читатиме.

— Вона ж абетки ще не знає!

— То нічого. Читати вже вміє... Лиши книжку, завтра вона в школу принесе.

— Про мене, — знизала плечима Явдонька й не попрощавшись, побігла з хати. Батько заглянув на піч.

— Годі тобі киснути! — каже. — Ізлазь сюди, я щось покажу. Ти думаєш, що баба нічого не знає...

— І не знає! Сама казала, що читати не вміє, як я просила.

— Баба читає так, як ти. Тільки багато краще... Ось бачиш цю книжку? Ти ще довго будеш ходити до школи, поки навчишся її читати. Баба ж давно все це знає... А ось і той, про кого вона казала — бачиш? Про Леніна вам сказали перед тим, як навчили абетки. Це тому, що Ленін — дуже маленький. Про нього може навчитися будь-хто. Навіть той, хто не вміє ні читати, ні писати... А той, про кого баба казала, у книж-

ці — аж наприкінці. Бачиш, скільки маєш навчитися, щоб дійти до нього?

— А чи я вмітиму без матері читати?

— Умітимеш. Ось дай руку, — і батько хемічним олівцем написав на Віриній долоні чотири знаки: — оце буква "А", велика друкована, а це — друкована мала; це ж "А" велика писана, а це — мала писана. Пиши їх на піску й увесь час повторяй. Як запам'ятаєш першу букву — я напишу тобі другу. І так, аж вивчиш усі... Тільки спершу пообідай.

Нехай і так. Вона буде вдома вчитися. До школи ж нема чого показуватися, мовив Опанас Павлович. І до вечора знала вже понад половину абетки. (Тільки вперта буква "И" ніяк не запам'ятовувалась). А за два дні розмальовувала хемічним олівцем Оленіні долоні.

Батько й мати ж були іншої думки. Бо це не їх питатимуть, де подівся портрет вождя... Наступного ранку мати потягла її до школи. Віра впиралася, гірко плакала всю дорогу. І чого йти, коли й так виженуть... Мати ж запевняла, що ніхто й питати не буде.

І не питали. Було не до того. Декому з новослечених піонерів довелось минулу ніч під школою ночувати: батьки вигнали з дому, а завідувач не хотів виписати. Мовляв, списки у район відіслав... Не одне дитяче обличчя було аж розпухле, таке заплакане. Віра нишком раділа, що не записалася, бо що б вона оце тепер робила? Виписатися тяжче, ніж записатися...

Мине пару місяців, і батьки примиряться, що в їхніх хатах антихрист своїх спільників має. Бо й самі, страха ради, стануть чортовими — колгоспниками. Віра в піонери вже й не запишеться. Стане "куркульським кодлом". Слово "куркуль" відмінюватиметься на всі лади. Вона певна, що при цьому вся кляса буде дивитись на неї. І як добре, що сидить спереду!...

Вилізши по сходах на ганок дідового Амурцевого млина, вона дивилася не в тому напрямку. Дивилася в поле. Не знала, що страшний рік поминув млин і з усіх кінців обляг уже село. Він коситиме всіх підряд, не розбираючи, хто піонер, а хто ні. Із'їсть і Оленку Пашук...

Зрадівши, що її горе не таке велике, як в інших дітей, Віра сіла за парту й розкрила Данилову читанку. Роздивлялася на сивовусого діда в шапці, що такими добрими сумними очима дивився на неї. Щось ніби хотіла сказати.

Підійшла Івга Остапівна й погладила по голові:

— Знаю, дитино, як нудно тобі сидіти в першій клясі. Ми ще тільки бекаєм та мекаєм. Ти ж до четвертої вже тягнешся. Бач, куди дочитала! Нічого не вдієш: ти й для першої — мала...

Наш журнал може бути не гіршим, і навіть кращим від іншомовних журналів західного світу, справжнім часописом нових днів. Миємо на це сили. Але здійснити це зможемо тільки, маючи кошти на оплату авторів і технічних працівників. Приєднуйте нам нових передплатників.

ШЕСТИДЕСЯТНИКИ

Термін "шестидесятники" відоміший у літературних колах, але всі знають про них із преси, а дехто навіть знайомий і з їх літературним добробком. Шестидесятниками називаємо переважно тих поетів 60-их років, які плекають патріотичні й гуманні ідеї, та заперечують фальш так званого "соціалістичного реалізму".

Ми живемо в західному світі, де всі мистецькі течії і ідеологічні напрямки вільні, ніхто нікого не переслідує за ідеологію. В СРСР плекається культ вождів партії та советської системи, і це перетворило художню літературу та всі види мистецтва на партійну пропаганду.

І от раптово народжується нова генерація письменників і мистців; які відкидають "соціалістичний реалізм". Згодом до них приєднуються кілька старших письменників.

Молоді поети шестидесятих років були, власне, революціонерами в літературі. Про подібних до них ще в 19 сторіччі Панько Куліш писав: "Прославлять і благословитимуть майбутні покоління лише тих, що дбатимуть за це, аби землю нашу посіли в сладцину ті, що пролили за неї кров... Ми ж безпосередні володарі цієї землі. На ній відіб'ється наше моральне обличчя, і буде вона відома народам рисами цього обличчя, яких ніхто стерти не може".

Ми віримо в те, що прийде час, коли цих творців української культури оцінять як предтеч "свободи духа і правди". "Молоді поети вірать, — писав Василь Симоненко, — що вони своїми думками угноять ґрунт, на якому виросте гігант — прийдешній Тарас або Франко. Жду його, як вірющий прирост Христового".

Шестидесятники в українській літературі і є тими предтечами, що народили сучасних дисидентів, борців за визволення України з московської неволі. Перед тим, як говорити про конкретних шестидесятників, познайомимось із сучасним станом письменницьких кадрів України. За даними шостого з'їзду письменників України, що відбувся в травні 1971 року, там є 738 письменників — членів СПУ; є також іще якась кількість письменників, які мають друковані твори, але яким компартія не дала дозволу бути членами СПУ. Правда, 16-18 квітня 1976 року відбувся 7-ий з'їзд письменників України, але ми не маємо повних даних про з'їзд. Є відомості, що з'їзд відбувався російською мовою...

За партійним станом, 467 письменників України є членами КПСС; комсомолу — 8, і безпартійних — 263. За національним складом, серед них: українців — 556, росіян — 90, євреїв — 72, інших національностей — 20. Пишуть мовами:

українською — 590, російською — 126, єврейською — 15 та іншими мовами — 7. За жанровими ознаками: прозаїків — 303, поетів — 257, драматургів — 31, критиків — 94 та перекладачів — 53.

Із цього "легіону" письменників 60 молодих поетів у 60-их роках порушили норми "соціалістичного реалізму" і в своїх творах оспівували правду, патріотизм, любов до рідної землі й народу, його минулого, глибоку гуманність. Їхнім бажанням було оновити українську поезію й вивести її на світові вершини. Всі ці поети народилися між роками 1930 і 1947. Вони виростили в советській дійсності, на догмах марксизму-ленінізму; більшість із них були, чи є тепер, членами КПСС і комсомолу, але їх вроджене національне почуття сильніше від партійних догм. Ця плеяда молодих поетів звернула на себе увагу критиків ще в 1961 році, а вже в 1965 р. вони посіли визначне місце в українській літературі. Не всі шестидесятники вплітали ідейні мотиви в свої твори. Частина з них, утікаючи від "соціалістичного реалізму", писала про красу природи, кохання, і вже це видалося партійній бюрократії пороком.

У цій статті я не маю можливості проаналізувати творчість усіх шестидесятників. Дам лише силуетки кількох із них. Називаю тільки кільканадцять імен: Ліна Костенко, Леонід Тенюк, Володимир Лучук, Володимир Коломієць, Борис Олійник, Василь Симоненко, Микола Сингаївський, М. Вінграновський, Іван Драч, Віталій Коротич, Євген Гуцало, Володимир Мордань, Віктор Корж, Олесь Лупій, Валентин Мороз, Василь Стус, Ігор Калинець, Ірина Жиленко, Василь Голубородько, Світлана Йовенко, Леся Теглій, Світлана Хміль, Тамара Коломієць, Анатолій Поліщук, Валя Отрошенко — та інші.

**

ЛІНА КОСТЕНКО народилась 1930 року в родині вчителя у Ржищеві на Київщині. З 1936 року жила і вчилась у Києві. Почала вищу освіту в Київському педагогічному інституті, але рано виявила поетичні здібності, і їй порадили вчитись у Московському літературному інституті, в якому вона завершила свою освіту в 1952-1956 роках. Працювала в Київській кіностудії ім. Ол. Довженка сценаристом. Віршувати почала в дитинстві. Уже в 1945 році виступила з віршами в журналі "Дніпро". Видала збірки поезій: "Проміння землі" — 1957, "Вітрила" — 1958, "Мандрівки серця" — 1967. Заповіджена збірка "Зоряний інтеграл" не вийшла друком, бо поетеса

попала в неласку партійної кліки й советська дійсність змусила поетесу замовчати. Зацькована комуністичними пригінчима, жила без праці, жила злиденно на Подолі в маленькій комірчині, про що розповів на Заході Анатолій Кузнецов, автор твору "Бабин яр".

Майже десять років Ліна Костенко не друкувалась, і щойно 16 липня 1976 року київська "Літературна Україна" опублікувала її сім поезій. За силою таланту Л. Костенко не має собі рівних у російській і українській літературах. Її поетичні твори, крім високої мистецької форми та глибокого національного змісту, пройняті філософським мисленням. Для прикладу наводжу вірш без заголовка.

На світі можна жити без еталонів,
По-різному дивитися на світ:

Широкими очима,
З-під долоні,
Крізь пальці,
У квартиру
З-за воріт.

Від того світ не зміниться нітрохи.
А все залежить від людських зиниць —
В широких відіб'ється вся епоха,
У звужених — збіговисько дрібниць.

У вірші "Ті, що народжуються" Ліна Костенко розкрила суть епохи, в якій марно гинуть кращі представники народу.

Ті, що народжуються раз у століття,
умерти можуть кожен день.
Кулі примхливі, як дівчата, —
Вибирають найкращих.

Ліна Костенко не лише поетка, але й мужня громадянка. Разом із Аллою Горською, Іваном Дзюбою вона виступала в обороні дисидентів, їздила до Львова на процес перших дисидентів у 1966 році.

**

ІВАН ДРАЧ народився в 1936 році в с. Теліжені на Київщині в родині робітника радгоспу. Закінчив середню школу в Тетіїві 1954 року. В 1955-58 роках був у советській армії, а з 1958 року вчився на філологічному факультеті Київського університету, але, здається, не закінчив його, бо перейшов у Москву на Вищі курси кіносценаристів, які закінчив, і працював сценаристом художніх фільмів студії ім. Ол. Довженка. Як бачимо з цих коротких відомостей, поет не зразу знайшов своє покликання.

Перші вірші Драча були друковані в газетах та журналах, а в 1961 році в "Літературній газеті" з'явилась його феєрична трагедія "Ніж у сонце" з передмовою Івана Дзюби. Ця поема показала поетичну зрілість Драча з власною поетично зрілість Драча з власною поетичною технікою й ідейним спрямуванням. Ів. Драч, за висловом Л. Костенко, не дивився на суспільні явища крізь "вузькі зиниці". Його перша збірка поезій "Соняшник", що вийшла 1962 року, оспівує природу України. Драч не захоплюється крикливо-пропагандивними назвами; збірки його поезій глибоко вникають у людську духовність;

прикладом цього є збірка "Протуберанці серця". Драч, на думку західних знавців, — визначний і оригінальний поет.

У вірші "Ода чесному боягузові" Ів. Драч бичував пристосуванство і підлість окремих літераторів, у яких легко пізнати Юрія Смолича, В. Козаченка, Ю. Збанацького, С. Скляренка, М. Шамоту, І. Білодіда та інших. Вони накинулись на поета зі злобною "критикою". Ось як Драч говорить про них у вірші "Ода чесному боягузові".

Ти вбив свій горизонт і небо отруїв,
Дав дулю сонцеві і плюнув в очі хмарі.
Живеш повзком, і помисли свої
Ростиш в клоаці з підлістю у парі.
Багатогранний ти аж круглий, ніби вуж,
Білоголовий метр із чорним піднебінням.
Співаеш пісню все одну і ту ж,
Що рахітичне наше покоління.

На жаль, поет з часом скорився сумній дійсності й пішов, як і В. Коротич, шляхом Павла Тичини. У ранніх віршах Драча не було соцреалізму, а був тонкий символізм, поетичне відчуття життя, правда і любов до природи. Вірш "Венеційська елегія" нагадує неоклясиків 20-их років. Вірш символістичний, високо мистецький, зображує картини природи, які символізують людську долю.

Мій крок необережний. Ніч венозна
В артеріальну зоряніс. До причалу
Гондол чалить. Повні сонцем губи,
І згуби, і розгублености. Тінь наркозна
Вдаря по нас — мій Боже, серце впало:
Так серце він на чужині загубить —
Для пліток тема вічна й одіозна.

У вірші "Тарасова верба над Тихим океаном" Ів. Драч в образі верби розкрив ідеї великого нашого кобзаря. А може пагони верби є символами національного визволення азійських народів СССР?

Є в сквері куц над Тихим океаном,
І так над ним схиляється доба
Туманом сивим, то дівочим станом,
А то далекосхіднім ураганом.
Той скромний куц — Тарасова верба.
Де форт Петровський? Пагони вербові
Пішли у світ маршрутами любові,
І над вітри, і над шляхи тернові
Пустили й тут дупкого коріння.

У середині 60-их років Москва почала брутально ламати українську молоду творчу інтелігенцію. Над Україною знову нависла хмара нового сталінізму. На п'ятому з'їзді СПУ в 1966 році поет Віктор Корж у тоні протесту сказав: "Ми живемо на своїй землі, і все на ній дороге нам і священне. Дорогі пам'ятники нашої національної культури — від позовклої сторінки рукопису до кожної деталі архітектурного витвору, дорога нам природа рідного краю, спотворення якої болить щемним болем. Дорога наша культура, наша мова... Хочеться, щоб українська мова була завжди чистою, соковитою, кольоритною,

начинаючи від дитячих садків до вищих учбових закладів. Для цього треба уважніше дбати про викладання рідної мови в школі, у вузах... Не хочеться, щоб уболівання за мову, за свою культуру видавалось комусь якимось збоченням”.

Проти шестидесятників гостро виступили “премудрі поросята”, виховані сталінським режимом: Л. Новиченко, Л. Дмитерко, М. Шамота, Юр. Смолич, В. Козаченко та штатний чекіст Юр. Збанацький. Їхній виклик прийняв поет Василь Стус, який народився 1938 року на Вінниччині. Закінчив він Донецький педагогічний інститут і служив у советській армії, працював викладачем, шахтарем, кореспондентом. З 1965 року був аспірантом в інституті літератури АН. Дещо з його поезій було друкуювано в журналі “Дніпро”. Приготував до друку збірку віршів, але не встиг видати, бо був арештований і тепер сидить у концетраційному таборі, бо мав відвагу боронити національну культуру. Стус з обуренням написав: “Барикади мають тільки один бік і він не ваш, Дмитерку, не ваш! Ваше постійне місце — бути супроти барикад. Там ви прописані навіки. Так що — наступайте в лавах реакції... Коли наші нащадки будуватимуть не барикади, а храми справедливости, їм найбільше стане в пригоді той, кого ви зараз цькуєте. Може саме за його порадою вони визначатимуть висоту склепіння. Прошу вас — не ображайте нащадків. І — пожалійте свою сиву голову. Хіба вам замало минулої ганьби?”

ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО народився в 1935 році в с. Біліївці на Полтавщині в селянській родині. Хоч дитиною залишився без батька, але закінчив середню школу 1952 року, а 1957 — факультет журналістики Київського університету. Працював кореспондентом у газетах “Черкаська правда”, “Молодь Черкащини”, а останні місяці життя — в “Робітничій газеті”. Отже, біографія поета коротка і проста. Поет вийшов з народної гуцці, мав забагато нагод спостерігати важке життя сучасних кріпаків. Наслухався від селян про голод, арешти, заслання й розстріли невинних людей і тому з болем і гарячою любов’ю описав долю селянства. У вірші без заголовка він пише:

Уже народ — одна суцільна рана,
Уже від крові хижіє земля,
И на кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсукана петля.

Симоненко, як і Шевченко, часто показує важку долю селянок. Симоненко перший сказав, що успіхи советської технології є наслідком рабської праці колгоспників. Коли в космічний простір полетіли Гагарін і Попович, Симоненко писав, що “в космос крешуть не ракети, але пружні цівки молока”, надояного колгоспницею, якій те молоко перепадає рідко. Він писав і про те, як “у небо димом піднімаються жіночі літа”, писав “Некролог кукурудзяному качанові”, що згинув на заготпункті; писав про дядька, що його партійні пригінчі зробили злодієм:

Дядька я вбити зневагою мушу.
Тільки ж у грудях клеочє гроза:

Хто обікрав і обскуб його душу?
Хто його совісті руки зв’язав?

Поет часто звертається до долі матері; більшість його віршів присвячені й матері Україні. У вірші “Жорна” Симоненко бачить колгоспника на тлі космічної доби, — показуючи “парадокси доби”:

Дарма біситься
злість ворожа чорна —
Нічим не очорнить
твоєї боротьби!
Цілую руки,
Що крутили жорна
У переддень космічної доби.

Коли в поезії Шевченка Катерина пішла з байстрам шукати шлях на Московщину, то в Симоненка героїня советської дійсности стала “в сімнадцять літ вдовою”, бо розстріляли її нареченого. Симоненко бачив причини зла і те зло бичував у своїй поезії.

Симоненко не спішив друкувати свої вірші. Він ніби зважував їхню силу. Вже друкувалися Ліна Костенко, Іван Драч та інші його ровесники в літературі, а Симоненко не друкувався, але був відомий усій Україні. Його вірші молодь переписувала і множила. Першу збірку “Земне тяжіння” видано в 1962 році. Розуміється, перші поезії Симоненка, як кожного початкуючого поета, не були на високому мистецькому рівні, а скорше мали декларативний характер, але автор швидко сягнув на високий мистецький рівень. У вірші “Лебеді материнства” він показує скорботу матері за долю сина, але цим символізується Україна:

Можеш вибрати друзів і дружину,
Вибирати не можна тільки Батьківщину.
Можна вибирати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати.

Багато клопоту мав Симоненко з редакторами, які в його віршах викреслювали суттєве В щоденнику 3 вересня 1963 року Симоненко записав: “Друзі мої принищили, про них не чути й слова. Друковані органи стали ще безнадійнішими і зухвалішими: “Літературна Україна” каструє мою статтю, “Україна” (журнал) знущається над віршами”.

Симоненко силою свого мистецького слова показав підневільне становище України у ведмежих обіймах “старшого брата”, якого поет називає прибудуою. Це колоніальне становище України змальоване у вірші “Баляда про зайшлого чоловіка” такими словами:

І хто тільки міг, той прибуді годив,
Ніс їсти і пити до хати,
Щоб їх визволитель безжурно дожив
В селі до наступного свята.

У вірші “Задивляюсь у твої зіниці” Симоненко мовби перегукується з ідеєю вірша “Любіть Україну” В. Сосюри. Симоненків вірш недопущений до друку в Україні, але, як усі недопущені

і спотворені вірші на Україні, з'явилися на еміграції. Тому після смерті Симоненка партійні деспоти дозволили видати збірку його поезій "Вино з троянд", але в більшості віршів із національним звучанням випущено цілі строфи, як, напр., у вірші "Задивляюсь у твої зіниці" пропущено:

Ради тебе перли в душі сію,
Ради тебе мислю і творю.
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю.

З 1970 року вірші Симоненка були заборонені в Україні. Його збірки вилучено з шкільних і публічних бібліотек, Симоненко був членом комуністичної партії, але патріотичне чуття кріпко в'язало його з народом, з його традиціями, культурою, і тому він став на оборону простих людей. На одному з літературних вечорів він прочитав вірш "Задивляюсь у твої зіниці". Наляканий слухач або той, що хотів налякати автора, послав йому записку: "Яку це Ви самостійну Україну маєте на увазі, коли пишете: "Хай мовчать Америки й Росії"... "Маю я святе синівське право з матір'ю побути насамоті?"

Симоненко спокійно прочитав записку і сказав: "У мене Україна одна. Якщо автор запитання знає другу, хай скаже. Будемо вибирати!"

Симоненко був провідним поетом *шестидесятників*. Творчість його заохочувала літературну молодь шукати нових шляхів. Доля не судила поетові дожити до того часу, до якого він кликав народ у символістичному вірші "Курдському братові".

...Веди із ними кулями розмову,
Вони прийшли не тільки за добром:
Прийшли забрати ім'я твоє, мову,
Пустити твого сина байстрюком...

У своєму щоденнику Симоненко за кілька місяців до смерті написав: "Минулої неділі ми були в Одесі, де місцеві твердолобі натішили нас своїм ідіотським жахом: *аби чого не сталося*. Фактично нам заборонили виступати на Шевченківському вечорі. Виходить, Тараса дехто боїться досі. Обивателі від революції!"

За три тижні до смерті Симоненко записав у щоденнику: "Коли я говорю про "дикий острів" і свою самотність, то в цьому немає ніякісенької зневаги до людей. Те, що в Черкасах я майже не маю друзів, зовсім не означає, що я вважаю всіх нікчемами, негідними моєї уваги і т. д. (це дружина закидає мені). Просто не зустрів я серед них духової рідні, а дружба, як відомо, не може триматися лише на раціо".

Важка хвороба легенів укоротила життя Василя Симоненка, і він на 27-му році життя, 13-го грудня 1963 року помер. Невідомий автор споминів про смерть і похорон Симоненка записав: "Пригадую, коли несли труну Василя Симоненка крізь голий пустир, де свавільно шугав пекучий вітер, раптом заблисло примарне холодне сонце. Його проміння наче зламалось у нагромадженні льодових гір і кинуло на землю тільки оранжо-

вий прощальний відбиток... А от дужий і глибокий Симоненка губиться в крижаних завалах і глохне в холодній пустелі".

**

МИХАЙЛО ОСАДЧИЙ не проявив себе високим майстром у поезії, але він — ідеаліст з високими моральними прикметами. Він є наочним запереченням советської системи. Осадчий пише в автобіографічному творі "Більмо": "Я був членом партії і суворо дотримувався статуту. Мене лише обурювали оці "клуночки" і деколи, перед близькими знайомими я не стримувався і питав себе і їх: чому ми, комуністи, пропагуємо скромність, але не хочемо в побуті дотримуватись її".

Народився Михайло Осадчий 22 березня 1936 року в родині колгоспника в с. Курмани Сумської області. Після закінчення середньої школи закінчив факультет журналістики Львівського університету 1958 року. Працював редактором Львівської телестудії, викладачем Львівського університету, був заступником секретаря парт-організації факультету. Без відриву від праці закінчив аспірантуру та успішно захистив кандидатську дисертацію 25 червня 1965 року, а 28 серпня того ж року був арештований. 18 квітня 1966 року Львівським обласним судом засуджений на два роки таборів суворого режиму.

Про свою літературну творчість Осадчий пише в "Більмі": "Я не дуже думав про поетичну якість вірша, він, зрештою, міг бути і найпримітивнішим. Але в ньому я висловлював свою любов до України, до своєї Батьківщини. І тепер, коли Гальський знущався з нього (майор КГБ), я зрозумів, що усі вони сміються не з вірша, ні! Вони далекі були від нього. Вони сміялися з моєї любові до України". І далі: "Щоб то мало означати — увергер? — мовив, ледь відчинивши двері, з порога "мій" слідчий".

Ось інший епізод з "Більма". В'язнів везуть "чорним вороном" на розправу у Львівський обласний суд. Мирослава Зваричевська була в добром гуморі і читала рядки з вірша Шевченка, який був написаний ним у в'язниці.

"Згадайте, братія, моя...
Бодай те лихо не верталось!
Як ви гарнесенько і я,
Із-за решотки виглядали".

— Тіше ви, там! — гаркнула охорона, але цей крик загубився в гаморі, що несподівано окутав наш "ворон": Слава!... слава!... слава!... кричав натовп, що заповнив цілу Пекарську. Нам кидали квіти, вони падали на металевий дах машини, крізь щілини в дверях, до нас.

Коли ми йшли в приміщення суду, то йшли по килими з живих весняних квітів; нам жаль було їх нівечити, але ми не могли опуститися, нас веди міцно..."

— Михайле, тримайся! — крикнув з гурту Іван Дзюба... Я лише встиг побачити його обличчя; побачив на якусь мить, як Ліна Костенко пробилася крізь лаву "охоронців" і спритно вклала в руку Мирославі Зваричевській плитку шоколяду. Начальник ізолятора, мов навіжений, метнувся

(Закінчення на стор. 28-ій)

Славутичева мова

(Початок у попередньому числі)

Крім ужитих у самих Славутичевих творах, чимало тих екзотично-географічних назв бачимо поряд із творами — це вказівки, де саме були написані (чи бодай задумані) ті твори. Хоч ті слова-вказівки й не належать до віршів, наприклад, але раз вони надруковані разом із віршами чи іншими творами, лишати їх поза увагою немає резонних підстав: автор, як завзятий і невтомний мандрівник, хоче, щоб читач їх мав і знав. А хіба ж ми не від Тараса Шевченка вперше довідалися про **Кос-Арал, Оренбург** та подібне?

Тож наслідуюся сказати, що це Славутичева заслуга, коли він увів до нашого лексикону такі ен-транжизми, що їх ми тепер бачимо, хтось із нас їх і запам'ятає, а може й уживати буде. Чи, може, ми так мало знаємо географію, а хтось і колись уже ті слова-назви вживав у нас — і Славутич тут не відкриває Америки? Байдуже! Адже Дмитро Чуб (Нитченко) також недавно подав у своєму репортажі ("Нові дні", листопад і грудень 1976 р.) зі своєї мандрівки слідами нашого славного земляка Миклухо-Маклая — ще й які екзотичні назви, що їх більшість читачів напевно сприймала як відкриття, дарма що Миклухо-Маклай відкривав той світ наприкінці минулого століття.

Прикро, але факт: серед нас є культурні діячі, навіть поети і письменники, які дослівно тюкають на Славутича за оті старанно й акуратно подані назви під його творами, у збірці "Мудрощі мандрів" зосібна. Та щастя Ярове Славутичеве, що він уміє те ігнорувати, не переймаючись. І співчувати доводиться не Славутичеві, а комусь іншому. Так само, як треба було співчувати й тим, що колись за таке й подібне допікали навіть Шевченкові або Лесі Українці.

Іншими словами, і аж так багато чужих назв та імен — це не біда. Біда, коли біда. Річ лише в тому, як уже сказано передше, якими дозами чужі та екзотичні слова вживати в текстах художнього твору, а надто поетичного. Навіть відрадно те бачити, що наш поет стільки світу побачив і чогось навчився.

Не збираючись перераховувати всі чужомовні слова, якими посипав свої книги Славутич, виберу як приклади — мені найцікавіші, тим найцікавіші, що за ними стоять поняття непроминальної вартости. Ось **Парнас** — і на ньому побував наш-таки поет, **Стратфорд над Авоном** — хіба ж не похвально відвідати місце, де Вільям Шекспір народився, **Оксфорд** — професорові дуже личило там побувати (маю на увазі й університет), **Версай** — і місце цікаве, і не по-стандартному написав Славутич, а далі — **Акрополь, Афонська гора** (поет і тут написав суверенно Атонська), **Солунь, Дубровник** (але в Славутича — Дубровник), **Вифлеєм, Гетсиманський сад, Царгород** (поет не визнає Стамбу-

лу); імена — котрі пошани достойні, котрі навпаки: **Антей, Баальбек, Будда, Сарданапал, Іштар, Сааді, Тагор, Тіссеран, Мікель-Анджель, Рафаель, Дарій, Гомер, Шекспір, Данте, Чингісхан, Батий...**

Щождо імен і назв не чужих, то найчастіше в Славутича бачимо такі: **Шевченко, Скворода, Олень, Зеров, Плужник, Драй-Хмара, Рильський, Клен, Маланюк, Філянський** та інші, що до назвних ближчі духом, — і немає сумніву, що це вони — часто згадувані в його творах — найближчі духом і Славутичеві. З-поміж державно-історичних імен виділяються частішими згадками **Мазепа, Хмельницький, Петлюра, Кішка, Кальнишевський**, а з доби княжої — **Володимир, Святослав, Ігор, Олег**. Поганські імена також належно вшановані в Славутича, хоч і не багато їх: **Дажбог, Перун, Стрибог, Сварог, Лада, Купала**.

Чи не перше місце належить Славутичеві в канадсько-американській номенклатурі: **Альберта, Едмонтон, Манітоба, Вінніпег, Нью-Йорк, Чикаго, Монтерей...** Ба навіть прибережний район Монтерею **Pacific Grove** удостоїлися окремої згадки: поряд же мешкав поет, коли жив і працював у Монтерей.

Мені й досі незрозуміло, чому Славутич не стає до снаговитого змагу з Семеном Скляренком, автором романів "Святослав" і "Володимир", та Павлом Загребельним, автором роману "Диво", за плодисте відтворення нашої старовини з її предвічною мовою. Або й із Язвницьким, що написав "російські" романи про московських царів ("Іван III" та ін.) — з виразною перевагою староукраїнської мови. Славутичеві читачі-шанувальники пожадливо чекають, коли він, нарешті, вогнем спраглим слова переплужить нашу давнину й виверне з-під брил незаслужено знебулі словесні скарби і наситить їх (читачів), спраглих і ненатлих, тими ясноградними самоцвітами (За трохи ліричний, може, цей мій дружній відступ — прошу вибачити). Дотепер у Славутичевих творах ще дуже мало було староукраїнських запашних слів. Десять там блиснуло словом **гридень**, де-не-де **гарпан**, а ще рідше **бортник, румак, саксаул**. Рішуче замало — як на Славутича. Але маймо надію, що читач і материзна дочекаються того, про що тут мова, — як не в епічних Славутичевих поемах, так в прозі, до якої вже й віком він дозрів: відзначаємо ж його 60-річчя!

**
*

На закінчення — про Славутичеве суверенне орудування словом, з новотворами також, і формою, з правописом включно, про римунання, наголоси тощо.

Славутич не боїться не тільки творити й запозичувати слова, а й переосмислювати дотепер часто вживані. Наприклад, слово **коротати** вживає в зна-

ПРОФ. ІВАНОВІ ТЕСЛІ – 75

(Огляд його життя й наукової праці)

ченні ділити (щось із нимось), терпіти: **З тобою, відродо, я в думках живу і сум коротаю з тобою.** Або слово **плюндрувати** — в значенні **позбуватися, долати: Розметај віковичну втому, Виплюндруј нестерпний біль** ("Трофеї", сторінки 255 і 228).

Приклади запозичень, майже запозичень і наслідування: **Ядранське море** — з сербської, **зумбела** — з польської?, **материзна** — на спосіб польсько-російський (ойчизна, отчизна) та ін. Якщо слово **знебулий** не є запозиченням, то спосіб творення його був відомий: Віктор Петров (Домонтович) часто вживав слово **знедійснений** (напр. **знедійснена дійсність**). І слово **сить** — не надзвичайна новина: Василь Чапленко віддавна й постійно його вживає (замість **товщ, жир**).

У правописі Славутич має нахил підганяти написання до української натуральної вимови: **Дубровник, Одисей, Олимп, клавиш, литаври, Вифлеєм** та ін. Подекуди виявляє непослідовність: **магніт** (треба **магнет**), **Бакх** (Вакх), **Базилевс** (василевс), **Ліссабон** (Лісбона чи Лісбоа). Іншого порядку відхилення від норм: **завірюха** (завірюха), **Алла Гірська** (Горська), **Винниця** (Вінниця), **Ворскла** (Ворскло), **Монреаль** (Монреаль). Відповідно до властивої української вимови і наперекір правописній нормі (здається, компромісній) Славутич пише інакший. А ось раптом він пише **Брно**, хоч має бути **Берно** (по-нашому).

У деяких віршах з витриманим ритмом подібуються, хоч і не часто, хибні наголоси: у **"Трофеях"** **скиртА** (стор. 136), **простА** (129), **пощО** (175), **блиснЕ** (260). Такі відхилення від норми зроблено задля ритму й рими, хоч Славутич знає, як при кожній нагоді твердив Л. А. Булаховський, що добрий поет не допускає хибних наголосів задля ритму.

Хоч і дуже рідко, зустрічаються в Славутича віршовані рядки з небажаною інверсією: **П'ю ночі темний мед** ("Мудрощі...", 84), **В наших жилах кров тече Олега** ("Трофеї", 46). В останньому прикладі — було б краще сказати **Олегова**.

Застереження можна мати й до таких окремих випадків, як **та шуліка (той...)** — "Трофеї", 19, **оправлені дідом у книгу** (що їх дід оправив...) — там же, 304, **нам здається (мені здається або просто здається)** — "Укр. поезія в Канаді", 37, **поклаз на нсти Г. Китастий (...Григорій Китастий)** — "Трофеї", 144. А тільки ризиковною хочеться назвати коротку форму прикметників у вірші: **...Після важкої довгої розлуки Я просіяв, окрилен і всгніст**.

Та якщо це малоістотні, випадкові й дрібні речі, яких читач може й недобачати, бо вони, до того ж, губляться в сотнях сторінок як дуже рідкі явища, то інакше доводиться думати про частенькі повтори в поезіях Славутича слів типу **звятия, звага, снага, жага, маєстат, могута чи зегзиця, ясити, ячати...** І було б на користь Славутичевим творам, якби він, перевидаючи їх, прорідив уживання саме таких слів. Сподіваємось, що Славутич це й зробить, бо мову він добре знає, про свою мову дбає, і його місце щодо мови — серед таких сучасників, як майстер слова Максим Рильський та Євген Маланюк, строгий і вибагливий поет-лицар.

Нехай це буде Вашою амбіцією, Дорогий Передплатнику, — приєднати бодай одного передплатника "Нових днів"!

У листопаді минулого року українська громада в Оттаві вшанувала окремою святковою вечіркою відомого громадянина й ученого д-ра Івана Теслю. Йому сповнилось 75 років життя й 50 років наукової та педагогічної діяльності. Влаштуванням вечірки займався комітет місцевого Відділу НТШ. На це свято надійшли привітання з різних країн нашого поселення, від установ і осіб з наукового, духовного й педагогічного світу. Цим українці в діаспорі виявили йому свою подяку й признання його заслуг для науки взагалі, а української зокрема, за його невтомну діяльність педагога, за вклад у наш культурний фонд. Іван Тесля, один з дуже небагатьох учених старшої школи, які вийшли на еміграцію, щоб тут, у вільному світі, продовжувати свою працю й заступати чесно українське наукове ім'я.

Іван Якович Тесля народився в селі Настасові на Тернопільщині, в родині Якова і Теклі з дому Білах. Теслі були середньозаможні селяни й, крім Івана, мали ще чотирьох синів і дві дочки. Найстарший із братів Теслів був Степан. У 1902 р. Степан, учень 8-ої кл. Тернопільської гімназії, брав участь в організації тоді "рільничого страйку", акції зверненої проти дідичів. По закінченні гімназії Степан поступив на богослов'я у Львові й богословські студії закінчив у 1910 році. Він був відомий на Тернопільщині й Збаражчині як церковний і громадський діяч. Кілька років був сотрудником у Збаражі й учителем релігії в тамтешній українській гімназії. В 1920 р. о. Степан перейшов на парафію до Нового Села й там ненадійно, на 42-му році життя, помер у 1923 р. Брат Василь кінчив Тернопільську гімназію в 1914 р. В 1916 р. був мобілізований до австрійської армії, в 1918 р. перейшов до УГА і, як четар, брав участь у боях з поляками. Помер у польському полоні, в Берестю, в 1919 р.

Григорій був емігрантом до США ще перед Першою світовою війною, повернувся, поступив до УГА, по війні брав жваву участь у громадському житті. Помер у 1960 р. Брат Андрій повернувся з війни інвалідом, був одним з перших політичних в'язнів на Тернопільщині (1920/21 р.), по звільненні з в'язниці емігрував до Аргентини. Там і постигла його смерть у 1932 р. Сестри Меланія і Марія померли в рідному селі після Другої світової війни.

Враховуючи всі труднощі студій для селянських дітей, воєнні часи й повоєнне лихоліття, політичні ускладнення й адміністративні переслідування — досягнення цієї родини гідні подиву. Заслуга батька, Якова Теслі, передусім у тому, що він перший з Настасова післав свого сина (Степана) до гімназії. Це захопило інших за-

можніших селян, у Настасові й околиці, посилати й своїх дітей до школи.

Настасів — це велике село, що нараховувало понад три тисячі населення, в тому значну кількість (ок. 1/3) поляків з давньої і новішої колонізацій. До початку 20-их рр. ті поляки завзято держались української мови й щойно заходи польської адміністрації й костюлу, оснований окремої польської школи та різні економічні користі почали тих поляків навертати на польщину й ускладнювати відношення між мешканцями.

Народну школу закінчив Іван Тесля в Настасові, а гімназійну освіту почав у Збаражі, в українській приватній гімназії в 1913/14 шк. році. В 1914 р. вибухла війна й навчання припинилось. Почалась евакуація населення. Родина Теслів, як і тисячі інших родин, опинились на чужині, в Австрії. Одним з найчисленніших переселених таборів був Гмінд (долішня Австрія). Тут було сконцентровано понад тридцять тисяч українських виселенців. Заходами Української культурної ради в таборі зорганізовано школи, в тому й гімназію. Там Іван Тесля продовжував свою гімназійну науку впродовж двох років. Річні іспити учні тієї гімназії складали в українській гімназії у Відні, яка мала право прилюдности.

В наслідок дуже важких таборових обставин в листопаді 1916 р. померла мати; двох братів мобілізовано до війська. В жовтні 1917 р. батько одержав дозвіл вернутись до Настасова. Тут застав згарища, цілковиту руїну господарства. Іван Тесля лишився в Гмінді продовжувати шкільну науку. Під час вакацій 1918 р. він відвідав рідне село, а після вакацій поїхав на Моравію, до місцевости Сватобожіце-Кийов, куди було перенесено гімназію з Гмінду. Тут застав його розпад Австро-Угорщини.

На вістку про вибух польсько-української війни, десяток гімназистів, у тому й Іван Тесля, по-

кинули табір і вибрались у дорогу, на батьківщину, щоб там вступити до українського війська. Та дорогу загордила чесько-мадярська війна й це змусило їх вернутись назад, до табору, продовжувати шкільне навчання. Скінчивши 4-ту класу, Тесля в серпні 1919 р. вернувся додому. Помагав батькові у відбудові господарства, а при тому продовжував гімназійну науку як екстерніст Тернопільської гімназії. Так він скінчив 5-ту, 6-ту і 7-му класи. До 8-ої поступив уже регулярним учнем і 7 червня 1923 р. здав матуру з відзначенням. Це була дуже висока оцінка його здібностей у гімназії, якої стандарт завжди був високий і іспити вимогливі.

В 1923/24 р. він відбув військову службу в польській армії, закінчивши військову школу підхорунжих піхоти.

В 1923 р. помер брат Степан. Отець Степан обіцяв Іванові поміч у студіях за границею. Тепер надія на поміч розвіялась. Український таємний університет був у стадії ліквідації, давніший Франц-Йосифа університет тепер був у польських руках, українці його бойкотували. Іван Тесля поступив на богослов'я до Львівської Духовної семінарії й акад. рік 1924/25 закінчив іспитами з відзначенням. Але, як це іноді в молодих людей буває, покликання до духовного стану змінилось на "відкликання". Тесля записався (1925 р.) до Львівського університету на гуманістичний відділ і віддався студіям історії та класичної філології. В наступному році він рішив спеціалізуватися в історії України, з углядженням історії Східної Європи й центральної та передньої Азії. В надії на те, що прийдеться студіювати чужі джерела, він почав вивчати (в Орієнталістичному інституті мов) монгольську, арабську й турецьку мови, що разом з класичними латиною і грекою та історичною географією творило солідну базу для історичних дослідів. Після складення всіх іспитів, Тесля опрацював магістерську тезу ("Монголи і Європа в рр. 1241-1264") в Інституті історії Польщі, під дирекцією професорів Ст. Закржевського і Вл. Котвіча, які дуже прихильно ставились до нього. В серпні 1930 р. Теслю арештовано і хоч після слідства його звільнено (на інтервенцію митр. Андрея), то матеріалів, забраних при ревізії, поліція не повернула, в тому й рукопису опрацьованої тези. В 1931 р. він перейшов на Математично-природничий відділ і посвятився студіям географічних предметів, головню кліматології. Катедру вів проф. Г. Арцтовський, що теж прихильно поставився до нього, виведнав йому кількарізову фінансову поміч університету, а в акад. році 1931/32 — стипендію. В тому році Тесля написав наукову роботу про довгореченцеві коливання атмосферного тиску на земній кулі, яку реферував проф. Арцтовський на науковому з'їзді в Берліні і яка появилася в Gerlands Beitrage zur Geophysik, 37: 131-145, Leipzig, 1932) під спільним авторством Арцтовскі-Тесля. В червні 1932 р. Тесля склав усі приписані іспити й одержав акад. ступень магістра філософії, з ділянки географії-геології-кліматології.

В рр. 1932-1939 Тесля працював в Інституті метеорології і геофізики Львівського університету асистентом проф. Г. Арцтовського. В вересні

Змога жити, вчитися і ділитися своєю це один із шляхів, яким ви можете зр і з цього треба скористати!

Добра можливість

Багатокультурність є постійною політикою уряду, яка має вплив на всі ділянки канадського життя. Через багатокультурні програми, ваш канадський уряд дає змогу людям різного культурного походження використовувати свої ідеї із вигодою для себе, для своїх національних груп, та всього канадського народу. Скористайте із можливості збагатити ваше власне життя та допоможіть зробити Канаду сильнішою.

Реальність багатокультурності

Багатонаціональна культурна політика не тільки допомагає етнічно-культурним групам, але й робить дещо значно більше. Ця політика має горизонтальний вимір, що впливає на всю діяльність федерального уряду, забезпечуючи скоординованість федеральної політики, що відображає багатонаціональну канадську дійсність та проблеми етнічно-культурного суспільства такими, які вони є.

Директорат багатокультурності слідкує за тим, щоб органи масової інформації правдиво відображали культурне життя етнічних груп.

Одною з задач міністра, відповідального за проведення політики багатокультурності є забезпечення однакових спроможностей для всіх канадців, незалежно від їх етнічного походження, тому що в Канаді всі рівні.

Новий дух розуміння

Питання національної єдності потребує уваги всіх канадських етнічних груп. Ізоляція будь-якої етнічно-культурної групи веде до послаблення Канади. В пошуках нового взаєморозуміння дуже важливим є те, щоб кожна етнічно-культурна група подумала над цим питанням та виказала свої погляди, тому що майбутнє Канади однаково важливе для всіх нас.

Виклик багатокультурності

Часто буває тяжко примусити людей зрозуміти, що тільки працюючи разом, можна розв'язати загальні проблеми. Підтримуйте ваш уряд. Єднайтеся із всім канадським народом. Внесіть вашу частину в те, щоб зробити Канаду зразком для всього світу: багатокультурною, двомовною нацією, де кожний громадянин може жити у згоді та достатку. Живіть, вчіться та діліться вашою спадщиною, щоб допомогти зробити Канаду сильнішою.

З поглядами та пропозиціями, а також за інформаціями, звертайтеся на адресу:

Multiculturalism
16th Floor
66 Slater Street
Ottawa, Ontario
K1A 0M5

Багатокультурність

Єдність у Різності

культурною спадщиною обити Канаду сильнішою,

Honourable Norman Cafik
Minister of State
Multiculturalism

L'honorable Norman Cafik
Ministre d'Etat
Multiculturalisme

1936 р. попав до концентраційного табору в Березі Картузькій (там пробув сім місяців), що дуже ускладнило його позицію на університеті. Він утратив університетську платню, однак проф. Арцтовський подбав про те, щоб Тесля одержував скромну місячну платню, як його науковий асистент, із позауніверситетських фондів.

Роки 1932-39 належать до найпродуктивніших. У тому часі Тесля опублікував шість праць з кліматології; сьома, віддана до друку перед вибухом війни, пропала в друкарні. Він опрацював кліматичні карти для "Атласу України" (вид. В. Кубійовича), дві статті до "Географії України" (вид. Кубійовича), приготував до друку "Історію дослідів високої атмосфери" (польською мовою), декілька статтів з рільничої метеорології для "Української сільсько-господарської енциклопедії" (під ред. Є. Храпливого) та цілий ряд статтів на географічні й природничі теми в "Самоосвітнику".

Його праця п. н. "Місячні аномалії в розміщенні барометричного тиску на земній кулі в рр. 1919-1921" здобула йому акад. титул доктора філософії в ділянці географії.

Рівночасно з працею на університеті Тесля працював також як настоятель (1927-1931) Малої Семінарії, а від 1932 р. як учитель географії в тій же школі.

В липні 1939 р. Тесля знову попав до в'язниці. Тут і застав його, у військовій в'язниці на Замарстинові, кінець німецько-польської війни. В'язничні двері відкрилися. Першим поїздом, що йшов на Стрий, Тесля поїхав до Синевідська В. і 30 вересня 1939 р. там повінчався з Юлією, з відомої родини Мициків.

На початку жовтня подружжя Теслів уже у Львові. Мала Семінарія одержала нову назву "III-ої української середньої школи". Тут Тесля став на працю, але не на довго; почались арешти і Тесля вирішив податись на захід. У Белзі Тесля став членом міської ради, заснував гімназію і став її першим директором. У грудні 1939 р. його викликав УЦКомітет до Кракова. Тесля переїхав туди й почав працювати в Шкільному відділі УЦК заступником шкільного референта. В 1940 році, заходами Івана Герасимовича, зорганізувалось Українське Учительське Об'єднання, в якому Тесля виконував функцію керівника Програмової і підручничкової комісії. В жовтні 1941 р. Учительське об'єднання перенеслось до Львова; його головою став Северин Левицький, а заступником Тесля.

Під час війни учительська праця була страшенно трудна. Тесля був майже весь час у дорозі, по повітових осередках, де відбувались сходина учителів народних і середніх шкіл. При тому він ще й редагував "Українську школу" (місячник), ладив програми для народних шкіл і учительських семінарій та опрацював і видав прекрасний підручник географії п. н. "Наша батьківщина".

Прийшов 1944 р., наближався кінець війни. Влітку Теслі покинули Львів, пробули пару місяців у Карпатах, у жовтні добрались до Відня, а відтак, на початку 1945 р. до Баварії. Восени 1945 р. поселились у таборі в Карльсфельді й тут

Тесля став учителем географії в таборівій гімназії. Опісля Теслі переїхали до табору в Берхтесгаден. Тут теж гімназія потребувала учителя географії. Звідси Тесля виїздив до Мюнхена, викладав на університеті УНРРА вступ до метеорології і кліматологію на УВУ.

В червні 1948 р. Теслі переїхали до Канади як сільсько-господарські робітники. Поселились у Летбриджі, Альберта. Спочатку працювали робітниками на фермі цукрових буряків, пізніше на будовах, у фабриці консерв, у копальні вугілля. В червні 1949 р. переїхали до Торонто, Онт. Тут Тесля відбув курс для асистентів метеорологів міністерства транспорту. Йому пропонували працю по цій спеціальності далеко на півночі, однак, з огляду на дітей, він залишився в Торонто й став "машинним спеціалістом" у фабриці рільничих машин Мессей-Гаррис (1951-56).

У червні 1956 р. Іван Якович дістав працю по своїй професії в міністерстві гірництва й технічних помірив (відділ геодезії), де пробув до березня 1969 р. В тому році пішов на пенсію і відтоді віддався всеціло дослідям над українським елементом у Канаді. Треба додати, що за час своєї праці в міністерстві він брав додаткові курси в місцевих університетах: на Карлтонському університеті (1956-58) мірництво, в 1965-/6 — математику (веч. курс), а на Оттавському університеті в 1959/60 і 1962/3 — регіональну географію. Справді, можна дивуватись його витривалості й завзяттю, що серед таких трудних обставин знаходив час і запас енергії для поширення й досконалення свого знання. Такої моральної дисципліни можна б побажати не одній молодій людині!

Наукова діяльність

Наукова праця д-ра Теслі заслуговує того, щоб котрась з наших наукових установ присвятила їй окрему конференцію. Тут можна подати лиш дуже загальний огляд його великої наукової діяльності, не претендуючи на комплексність чи авторитетність характеристики. Тесля має понад п'ятдесят друкованих наукових праць. Коли до них додати пару сот статей, рецензій, заміток, то це буде приблизний реєстр його публікацій. Статті в "Українській школі", передусім редакційні, заторкували цілу скалю актуальних проблем відносно програми й методи вишколу молоді людини. А це ж справа незвичайної ваги!

У нас Тесля загальновідомий як географ і педагог. Але його діяльність далеко ширша. Він має чимало праць з інших дисциплін, самостійних чи суміжних з географією. Його друковані праці можна б поділити на сім категорій за такою, приблизно, класифікацією:

1. метеорологія, кліматологія, геофізика, геодезія і гідрографія,
2. географія,
3. історія,
4. статистика,
5. українці в Канаді,
6. картографія,
7. різне.

З першої категорії Тесля опублікував близько двадцять монографій і статей у наукових журналах, енциклопедіях чи збірниках. Деякі з тих праць мають виключно українську тематику, інші — особливо з ділянки метеорології чи кліматології — мають глобальний характер. Вони й забезпечили проф. Теслі тривале місце в світовій науці.

Його праця "Плеональні коливання атмосферного тиску на земній кулі в роках 1910-1919" — це перша праця в макрокліматичній літературі, яка досліджує багаторічні, несезонові зміни в розміщенні атмосферного тиску на всій земній кулі. Займалися тими справами спеціалісти-кліматологи й раніше, але на вужчу скалку. Тесля поставив проблему тих змін у глобальному масштабі — підхід необхідний для передбачування довготермінових змін клімату. Ці плеональні (позасезонові) зміни зумовлені кліматичними елементами (температура повітря, атмосферні опади, географічне положення) стоять у певному взаємозв'язку і пізнання їх характеру творить важливу передумову для передбачування й розуміння аномальних атмосферичних явищ, як нпр., довготривалих посух, слот, дуже низьких або дуже високих температур, вітрів, хмарности і т. п.

Ця праця Теслі звернула на себе увагу спеціалістів кліматологів у різних країнах і одержала дуже позитивні рецензії.

Продовженням дослідів над позасезоновими змінами атмосферного тиску є праці: "Місячні аномалії в розміщенні атмосферного тиску" (1939) і "Зріст атмосферного тиску з місяця на місяць в 1919-1921 рр."

З праць, що відносяться до українських земель, треба згадати "Підсоння України" (в "Географія України й суміжних країв", під заг. ред. Кубійовича, Львів, 1938), "Клімат України", "Води України" і ін. в "Енциклопедії Українознавства".

З географічних праць І. Теслі найвідоміша "Географія України", вперше видана у Львові (в серії "Самоосвітника" в рр. 1937-38), а потім в переробленій і поширеній редакції, під наголовком "Наша батьківщина", в Кракові в 1942 р. Третє видання цієї праці п. н. "Географія України й українських поселень" вийшло в Торонто в 1957 р. Це основно перероблений і поширений матеріал, багато ілюстрований, поданий у систематичній, ясній формі для вжитку в наших школах. Для заочного (чи позашкільного) навчання Тесля підготував інший підручник, "Нарис географії України" (Мюнхен, 1951). Крім згаданих, він має ще декілька готових до друку праць регіонального характеру (географічні нариси Збаражчини, Стрийщини, Бойківщини, Зборівщини), підручник географії України в поширеній формі, а теж підручник географії України англійською мовою.

Найважливішою роботою Теслі з ділянки історії буде, мабуть, його "Атлас історії України", що тепер друкується. Брак такої праці відчувалось в нас давно. З інших згадаємо ще "Європа й монголи в 1242-64", "З історії села Настасова", "Шляхами золотого Поділля" і піонерську працю про табори для українських воєнних виселен-

ців в Австрії і Моравії під час Першої світової війни (1914-1918).

З ділянки статистики відомі 2 його новіші праці: "Статистичний довідник українців Канади" (1970-75), і "Український народ у світлі загального перепису населення СРСР 1970", а теж давніше видання "України в цифрах" (цикл. видання).

Темою "Українці в Канаді" (що в нас чомусь називається "канадознавством"!) Тесля цікавився здавна, а принайменше від свого приїзду до Канади. Перша зі серії статей появилася в 1951 р. (в "Гомоні України") про пройдений 60-тилітній шлях і про досягнення першої хвилі наших імігрантів до цієї країни. Далі слідували статті чи скремі видання мало не щороку. Деякі з тих студій, нпр., "Українське населення Канади: розміщення і демографічна характеристика" (1968), "Українці Канади в 1971 р." — це піонерські роботи, в яких уперше застосовано статистичні таблиці, карти й діаграми.

До тієї категорії належить ще одна праця, покищо не закінчена, п. н. "Еволюція фермерства в Степових провінціях Канади", праця ілюстрована прикладами з життя українського сільського населення й українського побуту. Вона оснований на архівних джерелах та інформаціях, які автор сам збирав в терені влітку 1969 р. Праця фінансована Канадською Радою, а її метою є усталити вклад української групи в господарську розбудову канадського Заходу. Взагалі ж, на тему "українці в Канаді", Тесля опублікував понад двадцять праць.

Треба ще згадати й про педагогічні праці Івана Теслі. Назвемо тут тільки три педагогічні публікації: "Програми для українських народних шкіл в Генеральній Губернії" (1940), "Навчальні програми для учительських семінарій в Генеральній Губернії" (серіями в "Українській школі", 1941-1944) і "Програми навчання географії України у вищих класах Рідної школи" (1970). Перші дві "Програми" були започатковані на з'їзді українського учительства у Варяжі (Сокальщина) 2-3 листопада 1939 р. Ці програми користувались великим успіхом у всіх українських школах тодішнього Генерального Губернаторства.

Вкінці, можна б ще говорити про "Різні публікації", здебільша статті, які змістом не вкладаються в жодну з вищезгаданих категорій.

Підсумовуючи сказане, треба ствердити, що це значна наукова продукція, значна в подвійному розумінні: multa et multum! Праці Івана Теслі відзначаються прекрасним систематичним укладом, легкістю викладу й прецизністю інформації. У нього помітний нахил, всюди, де цього вимагає характер предмету, оперувати цифровим матеріалом. Це, очевидно, найліпший і найпевніший спосіб аргументації. Географічні праці у нього багатоілюстровані дбайливо підібраним матеріалом, узятим з природи чи з побуту, зокрема праці, призначені для шкільного вжитку. З методичного боку це надзвичайно важливе, бо зоровий матеріал не лиш помагає кращому розумінню й запам'ятовуванню, але теж і заохочує учня до науки, робить книжку атрактивнішою і більш інформаційною.

Праці Теслі друкувались українською, поль-

Українська мова в Америці

1. Русизми в мові американських українців (стаття 3-тя)

3

Один автор послідовно пише "русского народу" (рос. "русского"). По-українському треба казати "російського народу"...

Часто українські газети вживають русизму "слідуючий" (з рос. "следующий"). Наприклад, читаємо такі вислови: "похвалив слідуючими словами", "в слідуючому тижні", "слідуючі члени". Замість цього русизму треба казати: "похвалив такими словами", "наступного тижня", "такі члени". (Див. Є. Д. Чак. "Складні випадки українського слововживання". Київ, 1969, стор. 124).

В одній статті про ролі української мови в збереженні національної самобутності автор вживає русизмів: "дразнити" і "случай" ("щоб дразнити батьків", "є такі случаи"). Замість цих русизмів треба казати: "дражнити" і "випадки". Хоч русизм "случай" іноді вживався у мові деяких наших письменників у таких висловах як "на всякий случай", "на случай негоди", проте в сучасних словниках української мови ("Р.-У. сл." 1968 р. і "Сл. укр. мови". К., 1970) цей русизм відкинуто і подано такі українські відповід-

ською, німецькою, французькою й англійською мовами. Багато статей він друкував в українських періодичних виданнях, а з чужих згадаємо "Квартальник історични", "Часописмо географічне", Комунікати Інституту геофізики й метеорології Львівського університету, "Кенедієн Славонік Пейперс". Він є дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка, УВАН і кількох канадських і американських географічних і метеорологічних товариств. Від травня 1969 р. він рахується звичайним професором Українського технічно-господарського інституту в Мюнхені.

Враховуючи дуже несприятливі для українських науковців часи останніх кількох декад, наукові здобутки д-ра Теслі говорять самі за себе. При тому, Тесля — людина дуже скромна, може й заскромна, і це приємна риса його характеру. Не завжди так буває у нашому світі; Іван Якович Тесля — науковець старої, солідної школи!

ники: "випадок" ("бували випадки", "є випадки"); "подія" ("дивна подія"), "нагода" (трапилась нагода). "На (про) всякий випадок", "На випадок неврожаю", "Це ж тільки випадок" (Леся Українка), "нешасливий випадок", "у деяких випадках" і т. д.

Слово "спосібна" — русизм. "Р.-У. словник" 1968 р. дає такі українські відповідники: "здібний", "спроможний", "здатний". Ці слова мають неоднакові значення. Б. Антоненко-Давидович у згаданій уже книжці пише: "здібний" означає наявність природжених задатків якогось таланту, розумових властивостей чи нахил до якогось уміння: "Софія виявила неабиякі здібності"... Він був здібний і освічений юнак". "Здатний" означає набуту властивість чи підхожість людини або речі до чогось: "Він на таке не здатний", "Він здатний таке сказати". "Він спроможний і чуже горе відчуті". "Тільки мати здатна була заспокоїти хворого".

Русизм "стриміти" (від рос. "стремиться") треба замінити українським словом "прагнути": "прагнути знань", "прагнути миру", "прямувати до мети" і т. д.

Русизм "строгий" (від рос. "строгий") маємо в таких словосполученнях: "строге занепокоєння", "строгого дотримання". Краще сказати: "велике занепокоєння", "суворого дотримання".

Замість русизму "на сушу" (від рос. "суша"), краще сказати: "на суходіл". Але в іншому значенні слово "суша" не належить до русизмів і вживається, наприклад, у такому контексті: "Безвідна суша". "І рогоза росте у безвідній суші". Тут "суша" має значення "сухого місця". Сухий період року має назву "суш": "Така суш, що й жати не можна".

У висловах: "до товпи", "товпа почала втікати" слово "товпа" — русизм (від рос. слова "толпа").

Українські відповідники до цього слова такі: "юрба", "натовп". "...сидить юрба людей" (Куліш). "...під вербами сиділа юрба дівчат" (Н.-Левицький). Іти, ходити юрбою. "Жінка просувалась крізь натовп" (М. Коцюбинський). "...душно од великого натовпу гостей" (Н.-Левицький). "Народ натовпом заливає вулиці" (Н.-Левицький).

Замість русизму "торжественний" треба казати: "урочистий". "Урочиста обіцянка".

Замість русизму "трьохденний" (рос. "трехденний") треба казати: "триденний".

В одній статті автор пише: "тяготіння до українського осередку", "українці тяготіють до своєї спільноти". Тут слова "тяготіння", "тяготіти" — русизми (рос. "тяготение", "тяготеть"). До цих російських слів українська мова має такі відповідники: "тяжіння", "потяг", "прагнення", "тяжіти", "прагнути", "відчувати потяг". Наприклад: "Потяг до науки". "Мати померла, і Оксен втратив потяг до рідного дворища" (Тютюнник). "Антін має великий потяг до дітей" (Чорнобривець). "Це — хворобливий потяг, болюча туга за рідним краєм" (Донченко). "Він прагне (почуває потяг) до науки". Отже краще сказати: "тяжіння до українського осередку", "українці прагнуть (відчувають потяг) до своєї громади". Слово "спільнота" — польське слово. Про це докладніше скажемо, розглядаючи польонізми в українській мові.

У таких висловах як "упадок народжень", "упадок влади", "упадок царського режиму" слово "упадок" — русизм (від рос. "упадок"). По-українському треба казати: "зменшення народжень", "падіння царського режиму". "Падіння влади" (повне усунення керівників), "занепад влади" (зменшення, послаблення).

Непотрібні русизми маємо в таких висловах: "піти їм на уступки", "уступки Москві". Слово "уступки" — русизм (від рос. "уступки"). По-українському кажуть: "піти на поступки" ("іти на поступки"), "поступки Москві".

Часто зустрічаємо такі звороти — русизми (калька з російської мови): "не дивлячись на те, що ширші кола населення...", "не дивлячись на несприятливі обставини", "не дивлячись на їхній вік" і т. д. Все це русизми від російського звороту: "несмотря на то, что". По-українському треба казати: "незважаючи (невважаючи) на...". Приклади: "Незважаючи на глибоку старість, Захар Беркут був ще сильний і кремений" (І. Франко). "Незважаючи на клопоти всякі, ти не забуваєш мене". (М. Коцюбинський). "Пані чогось тихо, але нерозважно плакала, незважаючи на всі ласки Марії Дмитрівни" (Дніпрова Чайка). "Незважаючи на переслідування..." "Хоч нікому вона не потурає, ...і все ж незважаючи на це, малюки чомусь линуць до неї..." (Гончар). Слово "не дивлячись" вживається лише в значенні дієприкметника: "Він голився, не дивлячись у дзеркало".

До русизмів належить і такий зворот: "уведення в життя Гельсінкської угоди (?)". Це калька з російського звороту "претворить в жизнь". По-українському треба казати: "здійснення Гельсінкської угоди".

Зворот — "Збірка у честь покійного" — русизм (від рос. "в честь"). По-українському треба казати: "на честь".

У мові українців, що живуть у США, часто вживаються російські звороти з прийменниками "по": "Комісія по виданню книги", "по фаху історик". Українські відповідники: "Комісія (комітет) для видання книжки", "за фахом історик".

Докладно про вживання прийменника "по" див. О. Курило. "Уваги до сучасної української літературної мови". К. 1925, стор. 165-168. (Видавництво ж. "Нові дні" перевидало цю дуже цінну книжку). Замість зворотів із прийменником "по",

властивих російській мові, українська мова вживає інших прийменників або безприйменникових зворотів. Русизми: "по розміру", "по змісту", "по вимові" мають такі українські відповідники: "розміром", "змістом", "вимовою". Русизми: "по пораді", "по Дарвіну, мають українські відповідники: "за порадою", "за Дарвіном". Замість "по наказу" українською мовою кажуть "з наказу". Замість "по досвіду" — "з досвіду". "По його думці" — "на його думку", "по бажанню" — "на бажання". Зам. "підручник по ботаніці", треба: "підручник ботаніки". Зам. "лікар по нервових хворобах" — треба: "лікар нервових хвороб".

Українські звороти з прийменником "по" мають значення місця й часу і вимагають після себе місцевого відмінка (а не давального, як у російській мові): "Ой, ходила по садочку", "...по крутих берегах".

Іноді русизми зустрічаються навіть у мові українських філософів. Наприклад: русизм "виводи" (від рос. "выводы") вживають замість українського слова "висновки". Або русизм "предложити" (рос. "предложить") замість "подати на розгляд". Або ще русизм "вповні погоджуюся" (рос. "вполне"), замість українських відповідників: "цілком", "цілковито", "сповна". Українське слово "вповні" має інше значення, ніж рос. "вполне": "вповні дорогу перейти" (себто з повними відрами). "Місяць уповні". "Надворі весна вповні" (себто у самому розквіті). Українське слово вповні має наголос на "о".

У вислові: "з упадком окупації" слово "упадок" — русизм (рос. "упадок"). Про це слово ми вже згадували.

Зокрема багато русизмів є в мові платного додатку до "Свободи", що має назву: "Сторінки Фонду катедр українознавства". Ось кілька прикладів: "києвлянкою" (треба: киянкою), "слідуючі теми" (такі теми), "типічний" (типовий) і т. д. (див. статтю в ж. "Сучасність", ч. 7-8, 1977, стор. 189-190).

(Далі буде)

Увага!

Увага!

У видавництві "Нові дні"
вийшла книга
публіцистичної і літературної
творчості

ПЕТРА ВОЛИНЯКА

ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО

Книга має 680 сторінок,
на доброму папері, 25 фот,
у твердій оправі.

Ціна книги 12.75 дол., включно
з пересилкою.

Поштові перекази або чеки
виписувати на "НОВІ ДНІ".

(Адреса на 2-ій ст. обкладинки)

Європейські враження

(Закінчення)

Чудові Альпи своєю красою. В одних країнах вони вищі, в других нижчі. З Франції до Італії, щоб не робити великого кола, ми попрямували до найвищого шпилью Альп, Мон-Блян. Французи з своєї сторони, а італійці з своєї, видобули тунель, щоб скоротити шлях між своїми країнами. Тунель під горою Мон-Блян є 7.25 миль (12 кілометрів) довгий і відкритий для авт з 1965 року.

З Австрії до Німеччини, з Інсбруку, можна добратися двома дорогами. Одна веде до Гарміш-Партенкірхену, а друга до Міттенвальду. Ми поїхали до Міттенвальду. Ця дорога на карті показана вужча, гірша, але віддаль коротша. Дорога підіймається все вище і вище. В зимові місяці вона напевно закрита. Бо й вліті на схилах гір лежить сніг. Наше авто, хоч і було автоматичне, мало для гірських доріг ще дві окремі швидкості. Мусіли ставити на найнижчу швидкість і мотор помаленьку тяг нас уперед по схилах гір. Але в скорому часі дорога перестала крутитися, і ми опинилися на другій стороні хребта, в Німеччині.

Міттенвальд є гарним гірським містом, яке славиться найкращими скрипками в Європі. Там майстри витесують та клеють вже століттями скрипки, які задовольняють найвибагливіших музикантів. Тут у післявоєнні роки був український ДП табір. Я був у нім кілька разів, перший раз на пластовім джемборі 1947 року, а пізніше на курсі курінних. У Міттенвальді оглянули знадвору хати розмальовані картинами з християнського життя чи з гірських пейзажів. Таких розмальованих хат в околицях Альп багато. В Німеччині їхалося з більшою приємністю. Великі міста залишилися позаду. Гарні чисті німецькі дороги вели нас на Ульм. Уздовж доріг на схилах гір паслися корови з великими дзвонами, а ще вище білів сніг. Ці околиці є місцем туристів і вліті і взимі. Літом там люди відпочивають, дихають свіжим повітрям, проходжуючи чистими вулицями, а взимі їздять на лижах. З Гарміш-Партенкірхену можна спеціальним потягом поїхати на найвищий шпиль Альп у Німеччині — Цугшпіце. Як я був в американській армії, то в 1956 році зимою їздив туди. В Гарміші часто відбуваються різні спортові змагання країн Європи чи олімпійські змагання. Тут є одне з найвищих лежачарських устаткувань для скакання на лижах. У цім місті є також центр відпочинку для американських вояків в Європі. По дорозі до Оберамергау нашу увагу привернула велика церква в маленькому місті. Ми зупинилися, думали,

що, може, це і є відоме на увесь світ Оберамергау, місто, де кожних десять років відбувається показ на сцені життя Ісуса Христа. Артисти всі місцеві, вони підстрижені так, як ті особи, яких вони грають і мають своєю поведінкою наслідувати даних персонажів. Як зупинилися, довідалися, що те село називається Аттал. У ньому — великий чоловічий монастир з гарно розмальованою великою церквою як на ті околиці. Кольори ікон та все в церкві розмальоване веселими, ясными фарбами, і в порівнянні з іншими церквами робить багато краще враження.

Саме місто Оберамергав нічим особливим не відрізняється від Міттенвальду, Гармішу чи інших міст. Лиш у вікнах вітрин повно різних сувенірів, пов'язаних з життям Ісуса Христа.

До Ульму ми приїхали в суботу. В Новім Ульмі я колись ходив в Райнгард казармах в роках 1948-1950 до української гімназії та кілька місяців на курси англійської мови. Місто Ульм старе місто. Довкола нього колись стояли грубі мури з вікнами для гармат та рушниць. Тепер лише де-не-де видніють залишки тих стін, побіч яких протікає неглибока річечка, перепона для колись наступаючих військ Наполеона та інших армій. Пізніше, коли вже мури не були великою допомогою для мешканців міста, люди повільно почали будуватися за їх межами. Через місто повільно котить свої води ріка Дунай. На одній стороні лежить Ульм, а на другій Новий Ульм. В Ульмі є найвища в світі церква Мюнстер. Побудована вона в готичному стилі. В ній протестанти відбувають свої Богослужби. Бажаючи можуть піти аж на самий верх церкви. В Новім Ульмі недалеко від кладовища, яке тепер розрослося, колись на окраїні міста, були Райнгард казарми, український табір. В них тепер примістилася школа для американських дітей, яких батьки стаціонують в тих околицях. В казармах, від тих часів, як я там був, багато змінилося. В цім таборі жив Іван Багрянний, Михайло Воскобійник, Дмитро Нитченко, Василь Чапленко, Анатолій Юриняк, Анатолій Гак, Павло Малайр, Олекса Гай-Головко, Семен Підгайний, Іван і Михайло Омелянович-Павленки та багато інших. Михайла Омеляновича-Павленка, маленького спокійного чоловіка, колишнього генерала, керівника військ УНР та провідника Першого Зимового походу часто ми бачили, зустрічали. Він радо розпочинав говорити, розпитувати чи розказувати. За його старанням у таборі було поставлено пам'ятник у формі тризуба поляглим воякам у визвольних змаганнях 1917-21 років.

Плян, кажуть, зробив для нього Іван Багряний. Де тепер той пам'ятник, ніхто не міг нам сказати.

У Новім Ульмі пізньої осені 1945 року група людей разом з полковником Кирилом Дацьком, заступником коменданта українського табору, відбула нараду з метою організації видавництва та часопису. Створено тоді чотириособову редакційну колегію і розпочато видавати на цикло-стилі газету "Українські вісті". Директором видавництва і адміністратором було обрано К. Дацька. Циклоstileвих чисел "Українські вісті" вийшло 18, і більшість з них зредагував Павло Маляр. Коли "Українські вісті" розпочато видавати друкарським способом, відповідальним редактором став Іван Багряний, а часопис став неофіційним органом новоствореної Української Револьюційно-Демократичної Партії (УРДП), яким він є і далі.

Впродовж більш як чверть століття виходу в світ "Українські вісті" редагували: Павло Маляр, Іван Багряний, Юрій Дивнич-Лавріненко, Михайло Воскобійник, Віталій Бендер, Василь Ромашко, Андрій Глинів та Федір Гаєнко. "Українські вісті" змістом і духом були увесь цей час загально демократичним, антикомуністичним українським часописом, до якого горнулися тисячі людей із східних областей України, що їм в перші роки еміграції загрожувала примусова репатріація. В обороні гнаних, переслідуваних, стріляних і недостріляних російсько-комуністичною системою відкрито виступав із самих початків і все своє життя Іван Багряний. У видавництві "Українські вісті" вийшло сотки назов різних книжок, брошур, журналів та памфлетів. "Українські вісті" впродовж свого існування були не тільки творцем мистецьких вартостей, але й активним борцем в обороні поневоленого українського народу, який прагне жити вільним життям у незалежній Україні.

Іхали ми до Ульму, щоб відвідати цю українсько-демократичну фортецю — "Українські вісті". В неділю ми оглянули невеликі приміщення видавництва, були присутні на засіданні працівників газети та гостинних членів ново-ульмівського осередку УРДП. Позналилися з їхньою працею, труднощами, успіхами та стараннями.

В Новім Ульмі, на кладовищі коло колишніх українських казарм, поховано багато українців. Там похований голова селянської партії, Володимир Доленко, та письменник, поет, маляр, публіцист і політик, Іван Багряний. Його могила приміщена майже коло муру побіч дороги, що йде повз казарми. Надгробний пам'ятник складається з двох частин. На одній плиті вибито зображення голови Івана Багряного, його підпис, дати народження і смерті та уривок з поеми "Мечоносці": "Ми є, були, і будем ми, вітчизна наша з нами" з другої сторони, а з третьої — хрест. На другій плиті вибито німецькою мовою "Іван Багряний — український письменник", а побіч зображений меч на тлі гілки дерева. Пам'ятник Івана Багряного створив скульптор Леонід Молодожанін, що є також творцем пам'ятника Тараса Шевченка у Вашингтоні, столиці США. В квітлярні побіч кладовища ми купили вазон квітів і поставили на його могилі. Дружина і дочка Багряного живуть у Новім Ульмі, а син у Мюнхені.

Корнвестгайм розташований 80 миль від Ульму; в тім місті мої батьки з моїми братами жили в бараці, як їх викинули з ДП табору під час "скрінінгу" в 1947 році. Я приїздив до них, спершу з Ельвангену, а пізніше з Нового Ульму, де ходив до української гімназії. Виїхали ми до Америки в 1950 році. За 27 років все довкола змінилося. Місто Цуффенгайзен, де колись був український табір, цілком зникло, стало частиною Штуттгарту. Місто Людвігсбург, де також був український табір, підсунулося до двох кілометрів до Корнвестгайму, де є найбільша фабрика черевиків у Німеччині — "Саламандра". В Людвігсбурзі є гарний королівський палац, але ми їх так багато бачили в Європі, що не було бажання йти оглядати.

Віддаль до Франкфурту скорочувалася. Любуючись краєвидами Німеччини, ми їхали автом не спішучи. Недалеко від Людвігсбургу в Марбасі народився і жив найвідоміший німецький поет Шіллер.

На короткий час зупинилися у Гайдельберзі, відомому своїм найстаршим у Німеччині університетом. Ми не мали багато часу, як прилетіли до Франкфурту, тому вирішили познайомитися з містом перед поверненням назад до Америки. За містом, недалеко від нашого готелю, було озеро, яке видно зроблено на місці старої каменоломні. Коло берега було мілко, а далі раптово зрубисто дно спадало вглиб. Я з дітьми пішов туди й собі, щоб прилучитися до тисячів осіб, що купалися. Розмістилися на березі під кущами. Повз нас пройшла молона пара з невеличкою дівчинкою.

Нашу увагу привернув її чоловік. Велика борода, ще довше волосся, якого вже й у Америці не носили. Спізвився, в Америці мода на гупів та епів минула, а тут продовжується. В скорому часі молода мати з своєю дочкою прийшли до води з відерцем з-за кущів цілком голі. Примостилися недалеко від нас... Діти своїм очам не могли повірити, що в Європі, про яку ми їм розказували, що вона багато моральніша і культурніша, щось таке могло бути. Кажуть, ось скоро й він до них прилучиться. Люди, які проходили мимо їх, не звертали уваги, мов у тому не було нічого ненормального, непристойного чи незволеного...

За вакації по Європі ми наїздили 3.500 миль. Нам не радили в'їздити автом у великі міста, особливо, в Париж, Рим та Відень, бо, кажуть, їздити там небезпечно. Але, на наш погляд, європейські шофери не гірші від американських, а крім того спокійніші, не такі нервові. Наприклад, наше авто двічі зупинилося в Італії, як ми хотіли скоро повернути на перехресті та раз у Відні. Але ніхто з багатьох авт з різних сторін мене не вдарив і не трубив, не кричав, щоб я звільнив дорогу. Коли б це сталося в Америці, не один би нервово трубив чи об'їздив мене мимо.

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

В числі 334 "Н.Д." у депісі Ол. Коновала "Європейські враження" зробіть такі поправки-уточнення:

1. Обидва військові кладовища є в місті Гамм (передмістя Люксембургу) в малій країні Люксем-

бург. Вони утримуються в зразковій чистоті й пошани урядами США і Німеччини. Могили німецьких вояків є в рівні з травою. Позначені вони невеличкою плитою з номером, ім'ям і прізвищем та датою смерті. В багатьох випадках подано побіч номера напис "Soldat" або рангу. Кожних 30-40 футів стоять побіч п'ять хрестів з граніту. Чотири з них менші, а п'ятий, по середині, трохи більший висунутий уперед. Напроти входу, в кінці кладовища спільна могила з великим хрестом. На ній півколом, на підвищенні, виписані сотні імен там похованих. У будинку кладовища великі книги, в яких вписані прізвища всіх там похованих та під яким номером.

Люксембурзьке американське кладовище та пам'ятник гарніші від німецького. На кожній могилі стоїть невеликий хрест з білого мармуру. На нім подано ім'я, прізвище, рангу, дату народження та смерті. Всі хрести та де-не-де єврейські зірки на квадратних стопчиках, всі одної величини, творять півкруглі ряди. Трава скрізь скошена, зелена, кущі пообрізувані. На підвищенні перед рядами хрестів церква-каплиця та плитоподібні пам'ятники, на яких подано плян місця бою та історію військових частин. З цієї площі видно все кладовище. Перед рядами хрестів недалеко від пам'ятників та каплиці-церкви стоїть окремо, один такої самої величини як і інші хрест. То могила генерала Джорджа Паттона. Він, хоч часто й казав, що найкращою смертю є смерть на полі бою від кулі ворога, помер не в бою.

Генерал Дж. Паттон 9 грудня 1945 року вибрався на полювання автом в околиці Маннгайм в Німеччині. Його авто зударилося з тigarовим американським автом і Паттона паралізовано. Перед смертю він просив, щоб поховали його на кладовищі разом з вояками, яких він вів у бій. Помер він в Америці 21 грудня 1945 року.

2. Айфелева вежа в Парижі складається з 12 тисяч частин.

ФУНДАЦІЯ-МІЛЬЙОНЕР

Шевченківська Фундація в Канаді, яка існує тільки 15 років, у лютні цього року започаткувала другий мільйон доларів свого майна.

Кожного року Фундація дає зі своїх чистих прибутків значні суми грошей на різні українські культурні потреби в Канаді (досі виплачено 295.000 доларів).

Найбільший осяг Шевченківської Фундації — це довір'я, яке вона здобула серед української громади. 27 осіб-меценатів склали разом на Шевченківську Фундацію 346.014 дол.

Шевченківська Фундація структурально пов'язана з Комітетом Українців Канади. Президентом Фундації тепер є д-р І. Глинка, а ексекутивним директором — ексекутивний директор КУК, д-р С. Я. Кальба.

НАЙБІЛЬШИЙ ФІТОТРОН

Недавно прийнято в експлуатацію Одеський фітотрон — найбільший у світі. Комори штучного клімату дозволяють ученим набагато прискорити селекційну роботу — виводити нові сорти пшениці, ячменю, гібриди кукурудзи та інших культур.

Д. КИСЛИЦЯ

ІВАН ГРИГОРОВИЧ БЕРЕЖНИЙ

25. IX. 1912 — 23. XII. 1977

Доброго, щирого друга і вірного сина України Івана Григоровича Бережного ми втраили 23 грудня 1977-го року. Останні кілька років, мавши надірване здоров'я — знесилене серце й загрозливий кров'яний тиск, Іван Григорович провів поблизу Маямі у Флориді, обережно користуючись цілющими дарами природи того краю, який сам він описав нещодавно в нашому журналі ("Чарівна Флоріда"); перебував він у колі дружини Євфросинії Архипівни та близьких і дальших сусідів-друзів, одного з яких ще зовсім недавно випроводжав в останню путь — Олексю Дмитровича Мельниченка, друга найближчого й наймилішого. Домівка Бережних у Галлендейлі була найчастішим місцем зустрічей, тут у тіні під розкішним і рясним манго-деревом проходили в дружній атмосфері хвилини й години дозвілля Івана Григоровича, а тихо-сумні розмови на теми з минулого та не завжди веселого сьогодення помагали йому забувати про стан здоров'я і бадьорили його — як потрібного й майже завжди неодмінного арбітра ("модерейтора") в розмовах і дебатах.

У вічність відійшов Іван Григорович, щойно переступивши поріг шістдесят п'ятого року життя; осиротив дружину Євфросинію, сина Олега й дочку Валентину з їх родинами та багатьох-багатьох нас — друзів своїх; а також засмутив велику сім'ю читачів "Нових днів", до яких він — колись часто, а тепер рідше — дописував.

Народився І. Г. Бережний 25 вересня 1912-го року в м. Суми, в дідовому маєтку з лісопромисловими підприємствами. Батько його — Григорій Бережний не повернувся з армії УНР; дід помер — не витримавши експропріації маєтку (мав серцеву недугу), а мати з малими синами якось змогла оселитися в родовому будинкові в селі Бітиці. Там Іван Григорович закінчив семилітку, але далі вчитися не зміг: під час розкуркулення його разом з матір'ю й молодшими братами вивезено на Вологодщину. Далі — втеча з заслання, пізніше — виряткування матері з братами... Якимсь способом вступає Іван Гр. до агрономічної школи, якої не закінчив — бо його вабили мова й література. Добре підготувавшись, він згодом витримує іспити до Артемівського педінституту, де й учиться потім на мовно-літературному відділі. Закінчивши той педінститут 1934 року, Іван Гр. одержав призначення до Ка-

діївської середньої школи — викладати мову й літературу. Через півроку — одружився з Єфросинією Архипівною, з якою знався в педінституті і яка також уже почала вчителювати в сусідньому районі (Донбас).

...Не встиг Іван Гр. одружитися, як його НКВД арештує — за якусь заборонену літературу та його власні вірші й оповідання, що їх під час обшуку знайшли в нього. Після 11-місячного слідства — суд, вирок — 10 років заслання до далеких таборів і позбавлення права на три роки після того повертатися на Україну. Знову втеча, знаходить дружину, відомим з тих часів способом улаштовується на вчительську роботу в такій закутині, де його ніхто не міг знати. Там у них прийшла на світ перша дитина — син Олег, якого записали в ЗАГС-і на материнє дівоче прізвище... Так можна було, так безпечніше й для дитини, якби батькові знову сталося лихо (за втечу — під час етапу).

Війна застала Івана Гр. з родиною в м. Барвінкове, звідки всією родиною він і пішов у світ. Праця в бауера, по закінченні війни — табір ім. М. Лисенка в Ганновері, де Іван Гр. бере діяльну участь в організації таборового життя й шкільництва. Тут ім народжується друга дитина — дочка Валентина. Разом з ред. А. Ващенком редагував Іван Гр. щоденний таборовий бюлетень, а в таборівій середній школі викладав українську мову.

Року 1948 виїхав Ів. Гр. з родиною до Венесуелі, де спершу жив і працював у Каракасі; пізніше, перекваліфікувавшись на інженера-геодезиста й опанувавши еспанську мову, довго працював у південно-американських пралісах, досліджуючи незнані й неміряні до того часу простори в різних тропічних країнах. Часто-густо доводилось йому бувати в небезпечних сутичках з дикими племенами, про що він писав і в своїх статтях. Постійно дописував до газет "Хлібороб" (Журітіба, Бразилія), яку редагував А. Ващенко, "Наш клич" (Буенос-Айрес, Аргентина), яку редагував Євген Онацький, до "Українських вістей" в Європі (Новий Ульм, Зах. Німеччина), а також до журналу "Нові дні".

Чиясь зловорожа рука в 1954 р. вчинила тяжку кривду Іванові Григоровичеві й його родині: написала до газети "Хлібороб", що Іван Гр. Бережний загинув у сутичці з дикунами в пралісі, що

й було в тій газеті надруковане — перевірити допис неможливо було, бо саме тоді Іван Гр. перебував у глибоких джунглях, був ізольований від світу й родини. Тож надійшло тоді безліч листів до родини Івана Гр. в Каракасі — зі співчуттями їй, а владика Митрополит Іоанн Теодорович, перебуваючи в Бразилії в ту пору, відправив (здається, в Буенос-Айресі) панахиду по "небіжчикові". Сам Іван Григорович потім дотепно спростовував те повідомлення про його "загибель".

1956 року Іван Гр. переїхав з родиною до США, опинившись у Філядельфії. Тут знову довелось йому починати з найтяжчої фізичної праці, найнижче оплачуваної, але порівняно скоро пощастило йому перейти на працю геодезиста, якої й тримався до 1970 р. — до автомобільної катастрофи, під час якої дуже постраждав фізично і перейшов на становище непрацездатного.

Але в міру своїх сил Іван Гр. далі брав участь у громадському й церковному житті, викладав у Філядельфії українську мову на курсах українознавства — від 8 аж до 12 клас. А року 1958 Іван Гр. відважився виступити з доповіддю на святі Т. Г. Шевченка в церковній громаді св. Покрови, членом якої він був. І це на цьому святі підійшов тоді до Івана Григоровича Митрополит Іоанн Теодорович із словами: "Так ви той самий Бережний, брате, за якого я в Бразилії правив панахиду? Будете, брате, довго жити!"

1974 року Ів. Григорович з дружиною на постійно переселився до Фльоріди, осівши в Галлендейлі, що поблизу Маямі. Проворна дружина там за управительку відтоді стала, а Іван Гр. — за помічника її в їхньому motelі з кількох односпальних мешкань. Хоч найбільше часу проводив там Іван Гр. на березі океану, на пляжі, де й статті свої опрацьовував, і підручники упорядковував. Там-таки й ота стаття була написана — "Чарівна Фльоріда", у "Нових днях" надрукована. Там був доопрацьований підручник "Українська мова. Збірник вправ із синтакси", що його подарував Ів. Гр. шкільній раді при консисторії Української Православної Церкви (Бавнд Брук). Своім коштом видав Іван Григорович у видавництві "Нові дні" добре всім відомий підручник "Українська мова. Початкова граматики" — ще в 1974 році. Опрацьовував, але не встиг докінчити — другу частину цього підручника.

У вересні 1977 року став Іван Гр. пенсіонером (минуло 65⁺ років). Мав добрі пляни на кілька років, збирав матеріали для статей і підручників. А 18-го грудня, поспідавши разом з дружиною, поїхав Іван Гр. на пляж, щоб там закінчити нову статтю — "Літаючі тарілки в Венесуелі". Але не судилося вже: устиг тільки доїхати до самого пляжу... Поліцаї відвезли непритомного Івана Григоровича до шпиталю, де скоро встановлено: вилив крові в головний мозок — у наслідок надмірно високого кров'яного тиску.

Поховано Івана Григоровича Бережного на місцевому цвинтарі Голлівуд Меморіал Гарденс. Похоронні відправи служив о. М. Михайлюк із православної церкви св. Миколая, що в Маямі.

Нехай буде легкою тобі, дорогий Побратиме Іване Григоровичу, земля твоєї за вибором чарівної Фльоріди.

Будьте чесними з Асекураційною Комісією!

Асекураційна Комісія, на випадок безробіття, допомагає людям, які хочуть працювати і не мають роботи. Вона корисна і для Канади і для вас. Зробімо все, що в нашій силі, щоб вона залишилася такою і надалі.

Все, що від вас вимагаємо, це бути чесними з нами.

СКАЖЕМО ПРОСТО:

Не сміємо зловживати програмою Асекураційної Комісії, якщо вона має сповняти свою роль згідно з тим, до чого її призначено. Ті, що зловживають програмою, вчиняють кривду передусім собі самим.

Пам'ятайте: якщо ви обдурили Асекураційну Комісію, ви порушили закон. А 85% тих, яких ми обвинувачуємо в порушенні закону, суд визнає винними.

**МИ НАМАГАЄМОСЯ БУТИ
СПРАВЕДЛИВИМИ ДО ВАС.**

Наше завдання в Асекураційній Комісії це платити вам гроші, які вам належаться. І то платити скоро, чесно і справедливо.

Проте люди, яким ми платимо гроші на випадок їх безробіття, мають обов'язок бути справедливими і чесними у відношенні до нас. Тому ви мусите сказати нам, якщо ви працюєте і одержуєте гроші від Асекураційної Комісії.

І що б ви не робили, не вимагайте грошей, до яких ви не маєте права!

The Unemployment Insurance Commission and the Department of Manpower and Immigration have become the Canada Employment and Immigration Commission. For a time, you'll still see our local offices identified as Unemployment Insurance offices or Canada Manpower Centres. When they're together in one location, they'll be called Canada Employment Centres.

CANADA'S UNEMPLOYMENT INSURANCE PROGRAM

**Ми співпрацюємо з людьми,
які хочуть працювати.**

Employment and
Immigration Canada

Emploi et
Immigration Canada

Bud Cullen
Minister

Bud Cullen
Ministre

Г. ГОРДІЄНКО

ЖЕНЬШЕНЬ

Про цю чудодійну рослину багато пишуть, ще більше про неї говорять, тому вважаю, що й нашим читачам буде цікаво довідатися про неї.

Женьшень — многорічна трав'яниста рослина з родини аралійових. З насіння вона виростає одним стеблом, росте дуже поволі. Теоретично може рости й понад сто літ. Листя в неї п'ятірне, при чому середній лист більший, сусідні менші, а крайні найменші. Квітки женьшеня маленькі білі, плоди ягоди яскравочервоні. В них одна-дві насінини, рідко три насінини. Зародки в насінні, як правило, недорозвинені, тому насіння проростає аж кінцем другого року.

Корінь женьшеня продовгастий, білий, подібний на корінь моркви, але має кільчасту шийку кореня; по кільцях пізнають вік рослини. Росте женьшень дуже поволі: за рік виростає корінь на один грам ваги! Тому технічна зрілість кореня починається з шостого року життя рослини.

Як правило, корінь женьшеня розгалужений і часто нагадує тіло людини. Ботанічна назва рослини *Rapax gingseng*, з грецької Панакея або з латинської *Rapasea*, що в перекладі значить "вселікувальна, себто універсальна, як лік, рослина". Китайська назва "женьшень" значить: людина — корінь, корейська назва — "сан-сам", японська назва — "нінд-сін", тибетська назва — "юнг-чін". За чудодійні властивості кореня женьшеня його часто називають "чудо-корінь", "цар-зілля", "корінь життя" й т. п.

Батьківщина женьшеня — Південносхідна Азія: від Індонезії починаючи й до Приморського Краю в СРСР. Інші ботанічні види женьшеня ростуть у деяких Північних штатах Америки та сусідніх провінціях Канади. Їхні лікувальні властивості менш-вартісні.

Як лікувальна рослина женьшень був відомий у Китаї з прадавніх часів. Китайський імператор Шен-унг, який помер року 2697 перед Р.Х. у віці 123 років, був автором підручника китайської фармакопеї, яку перевидали в Китаї кілька разів.

У Західну Європу женьшень уперше привезли голландські купці року 1610, але лікарі не звернули на нього належної уваги. Тим часом у Китаї та в сусідніх країнах женьшень був утричі дорожчий, ніж золото, бо існує віра в те, що він продовжує життя. Володар Кореї подарував женьшень японському імператорові ще в 7-му стол. після Р.Х. Китайський імператор подарував корінь женьшеня Людовикові XIV, а року 1725 Папі Бенедиктові XIII. Цар Ніколай II одержав у дарунок женьшень від китайського імператора і віддав на дослідження Военно-медичної академії.

Женьшень росте в кедрових, у кедровішаних лісах, а також у листяних лісах. Протягом довгого часу витворилися неписані закони для шукачів женьшеня.

Коли хтось із шукачів знаходив цю рослину, то позначав те місце кілочками та зарубками. Хто вдруге приходив на це місце, вже не збирав корінь, а мусів іти далі.

Корінь вигрібали косянкою лопаткою, щоб не пошкодити дрібні бічні корінці. Вигрібали коріння не молодшим від шостилітнього віку. Збирали у серпні-вересні, коли ягоди женьшеня дозріли, вже червоні й їх легко помітити. Кожний збирач мусів те насіння висіяти там, де вигріб корінь. За яких 8-10 літ виростає новий корінь. Рослини женьшеня ростуть поодинокі, але часом і "родинами" до 20 штук.

Тому, що женьшень протягом довгих віків уживали "диким", кількість його катастрофально зменшилася. Почали вирощувати його. Чекати першого врожаю треба не менш, як шість літ, тому ціна на женьшень не зменшиться ніколи.

Провід у культурі женьшеня веде Корея, за нею Японія, а після Другої світової війни за культуру женьшеня узявся і СРСР, бо в СРСР найбільше дослідили і з року 1968 женьшень почали нотувати в офіційній фармакопеї СРСР — мабуть, у першій державі білої раси.

У коренях женьшеня відкрито численні хемічні складники, як слиз, крохмаль, цукор, етерові олії, дубильні речовини, глюкозиди, як панаکیلон, панаквілон, панаклон. Крім етерових кислот, відкрито й масні кислоти, як пальмітинову, стеаринову, олеїнову, лінолеву, а також фітостерини, вітамін С, вітамін В1, В2. З окремих хемічних первнів, особливо мікро-елементів, знайдено сірку, фосфор, калій, кальцій, магній, натрій, залізо, алюміній, кремій, барій, стронцій, манган і титаній.

Лишається нез'ясованою діяльність кореня женьшеня. Але відомо, що у мінімальних кількостях він збільшує активність живого організму, як тваринного, так і людського. Після відкриття проф. А. Гурвічем року 1924 проміння "міто-генетичної радіації", яке знайдено і в женьшені, вважають, що саме це проміння і є джерелом активності женьшеня.

Корінь женьшеня вважають універсальним ліком на численні недомагання людського організму. Згадаємо тільки його вплив на продовження людського віку.

Численні довголітні діячі, відомі у всьому світі, явно, чи потаємно заживали препаратів женьшеня. Для збільшення активності спортсменів чи фізичних працівників теж приймали препарати женьшеня.

З коренів женьшеня виробляють настоюнки, відвари, таблетки, пілюлі, порошки, мастила; вони тепер є у фахових крамницях в усьому світі. В літературі дають багато порад, що та як, та з чим та проти чого. Від себе я дам лише одну: ніколи без поради лікаря не користатися препаратами женьшеня, хоч він має й ту особливість, що його складники не отруйні.

Препарати женьшеня впливають на активність тварин; це доведено дослідями з бджолами, які, підготовані розчином з женьшеня, були активніші

ШЕСТИДЕСЯТНИКИ

(Закінчення зі стор. 12-ої)

до Мирослави і вихопив плитку назад. — Чорт єво знаєт, может, она отравлена?"

Уже після суду дозволили йому побачення з двадцятирічною дружиною. Під час побачення молода жінка зомліла й осунулась на підлогу. Через годину народила сина в лікарні, якому дали ім'я Тарас. Десь через неповний місяць після засуду і народження сина Осадчий у Львівській в'язниці написав вірш:

"Син народився, а, я мов не живу,
Гнию безкрило під трьома замками.
Столипінський вагон — і на Мордву
Святий Петро важку відчинить браму.

Чи я один? Ішли мільйони нас
На Кос-Арал, за Соловецькі стіни.
Священним ім'ям сина України
Ввійшов у світ і наш малий Тарас".

Осадчий після відбуття кари був звільнений, але в 1972 році заарештований вдруге та засуджений на 7 років в'язниці і три роки таборів суворого режиму. Вкінці 1974 року М. Осадчого, Івана Геля, Вячеслава Чорновола привозили у львівську в'язницю, а Івана Світличного в Київську. Поліційні органи хотіли пов'язати їхню справу з новоарештованими представниками української інтелігенції, сучасними дисидентами. Але справа "не вклеїлась" і їх вивезли назад у Володимирську в'язницю.

У таборі важкої праці Осадчий написав вірш під назвою "Варварі Губченко-Маслюченко". Вірш, присвячений дружині померлого письменника гумориста Остапа Вишні, який перед війною був на засланні в Колимі.

"На обмерзлих, липких перекатах,
Де не вишні цвітуть, а сніги,
Брів я долею Вишні Остапа
У бушлаті хули, не жаги.

в збиранні меду на 25%, курчата, так само підготовані, скоріше росли й скорше та більше неслися. Препарати женьшеня, жжиті молодими самцями, активізували їхній ріст і скоріший та активніший гін до самиць.

Тому, що в дикій природі женьшень зникає, його вирощують у Японії, Кореї, Китаї, СРСР, Америці та в Канаді, а на Україні — в Києві, в Ботанічному саду Академії наук, в Криму, Полтавській, Львівській, Дніпропетровській, Харківській, Херсонській областях.

Група українських науковців — біохеміків, ботаніків та медиків — простудювала рослини з родини аралієвих, до яких належить і жень-шень, та відкрила численні рослини з цієї родини, які де в чому з успіхом можуть замінити справжній женьшень.

У Ботанічному саду в Києві є ділянка під назвою "Далекий Схід", на якій вирощують майже чотирьох видів фльори Далекого Сходу, Приморського Краю й Зеленого Клину.

Україно, зозульні діброви,
Україно, далеко еси...
Україно, яка ж ти чудова,
Усміхнись у серпанку краси!"

Олігархи московської імперії зламали шести-десятьників і їх послідовників — дисидентів на Україні. Сотні молодих інтелігентів заарештовано, засуджено, запроторено у в'язниці, в табори суворого режиму, але це не значить, що Москва вже зліквідувала український спротив. Триваючі арешти свідчать, що Москва безсила розв'язати національне питання в Советському Союзі, знищити вогнище протестів та домагань людських прав для українського народу. Поки існуватиме на географічній мапі слово *Україна*, народ буде боротись за рівні права з іншими народами на нашій планеті. І не випадково Валентин Мороз на процесі в червні 1970 року сказав: "Сидіти за ґратами нікому не легко. Але ж не поважати себе ще важче. І тому будемо битися!"

Борис ПАСТЕРНАК

ЗИМОВА НІЧ

Мело, мело по всій землі,
Мело без міри.
Горіла свічка на столі,
В вікні горіла.

Як влітку роєм комарі
Летять на світло,
Злітались хмари снігові
В вікно на свічку.

Ліпила буря там на склі
Кружальця й стріли.
Горіла свічка на столі,
Горіла біло.

На стелі тьмяно-жовтий круг
Лягали тіні,
Сплетіння ніг, сплетіння рук
І долъ сплетіння.

Йи безсило падала рука
На діл з канати.
І віск сльозами з свічника
На сукню капав.

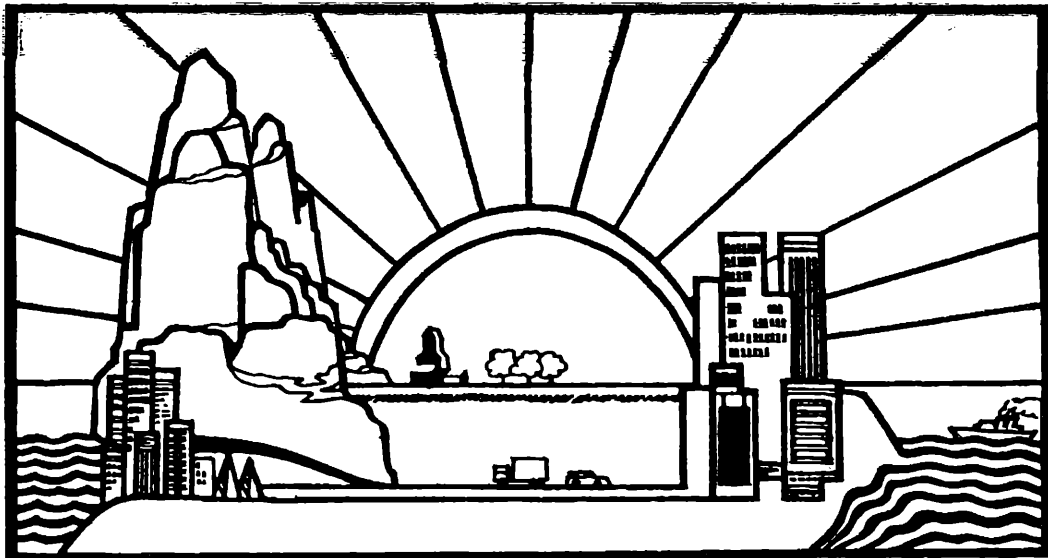
І все губилось в сніжній млі,
Сиваво-білій.
Горіла свічка на столі,
В вікні горіла.

На свічку дуло із вікна,
І жар падіння
Здіймав, як ангел, два крила
Хрестоподібно.

Мело весь лютий у той рік,
І ніч за нічю
Горіла свічка на столі,
Горіла свічка.

Переклав В. Конюх

Ви належите до Канади

... і Канада належить до вас

Канада — це ваша країна. Кожна провінція, кожне місто, кожне село. Атлантичні провінції на сході, наш чарівний район національної столиці, височезні Скелясті гори й усе поза ними на заході.

Країна неперевершеної природної краси; софістикованості і прямої сердечності; з засягом вакаційних переживань, яких не можливо знайти в ніякій іншій країні.

Цього року заізнайтеся з іншою частиною вашої Канади.

КАНАДА ДАЄ ТАК БАГАТО

Canada
So much to go for.

Canadian Government
Office of Tourism

Office de tourisme
du Canada

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

В ОБОРОНІ Я.ГВОЗДЕЦЬКОГО

Дискусія, яка виникла на сторінках "Н. Д.", виявила, що ми політично малограмотні. Існує реальна небезпека, що українці — навіть, якщо матимуть нагоду визволитись, — знову попадуть у ярмо. Незаперечний факт, що українські комуністи Скрипник, Хвильовий, Блакитний, Затонський і под. були наївні. Всі вони життям заплатили за цю наївність. Петлюра, Грушевський, Вннниченко, Мазепа, Феденко й інші провідники нашого національного табору також не зуміли дати ради з облудними гаслами й трагічні наслідки всім відомі.

Сьогодні теоретично доказувати Я. Гвоздецькому, що таке марксизм, комунізм і соціалізм — цілком зайво; він це добре знає!

А ось, про відношення до українських марксистів-комуністів варто поговорити...

Перед Другою світовою війною комунізм з Третім інтернаціоналом був реальною загрозою для всього світу. В Другій світовій війні Німеччина впала й Інтернаціонал завалила. Потуга Інтернаціоналу більше не існує. А ті, що будували могутню російську комуністичну імперію з Москвою, сьогодні завзято її поборюють і, мені здається, вони її таки завалять, питання тільки часу.

Для мене і пана Гвоздецького марксизм, і соціалізм на Україні — це вчора, минуле, і тримається там виключно на багнетах.

Короткотривала відлига на початку 60-их років і сьогоднішній дисидентський рух на Україні повністю підтвердили писання й політичне вірую Івана Павловича Багряного. І якщо ми будемо плестися у хвості бандерівців, речником яких на сторінках "Н. Д." став пан Овечко, і лементуватимемо, що Плющ, Мороз, Руденко й подібні до них (вони ніде не декларували, із зрозумілих причин, що вони зрікаються своїх комуністичних поглядів) — це "вовки в овечих шкурах", і що ми від них відмежуємося, то ми знову попадемо в ярмо.

На цьому можна було б поставити крапку. Але не можу стриматися, щоб не написати кілька слів про працю Л. Плюща, який фактично став "тріскою в оці" брата свого, і через якого піднялася дискусія на сторінках "Н. Д."

Що ми всі разом зробили за 30 років в українській визвольній справі? Дуже мало. А Л. Плющ?!

У неділю, 30 жовтня 1977, відбулася в Нью-Йорку в залі УВАН доповідь д-ра Богдана Осадчука, доцента Вільного університету в Зах. Берліні, на тему "Українські студії в Східній і Західній Європі". Я не маю наміру реферувати цікаву й вартісну доповідь, яка була видрукувана в "Українських вістях" за 1 грудня 1977, а подам тільки кінцеві завваги про Л. Плюща: "Леонід Плющ спопуляризував незвичайно нашу справу в Європі й у світі. Він розбив міт "всеросійського" спрямування, яке послідовно пропагує Солженіцин. Він сповільнив однобоке заінтересу-

вання російщиною (підкр. мої — Ф. Р.). Плющ має свої недомогання, зокрема у своїм темпераменті — він такий "закукурічений" як ми всі. Але чому ми плекаємо пошану до мертвих "лівих" (як Скрипник чи Хвильовий), а не даємо респекту до живих? Дехто навіть дивується, чого його суди пустили, чому він там... не згинув.

Його велика заслуга хоч би в тому, що він показав світові, що українці не аморфна маса, а диференційоване суспільство".

Щиро дякуємо д-рові Осадчукові за ці слова!

Федір Ревенко, США

ГАРМАТОЮ ПО ГАРМАТЕНКОВІ!

Кілька місяців тому, у "Свободі" в числі за 20 липня 1977 р., появилася моя стаття "Про Чикаленка, меценатство та УНІГУ". На цю статтю звернули увагу керівники гарвардського Фонду Катедр Українознавства, передрукували її та розсилають як окрему відбитку разом з іншою своєю літературою на адреси українських гарвардських жертводавців. Ці факти говорять про те, що моя стаття розійшлася по Америці і Канаді у багатьох тисячах копій.

У числі "Нових днів" за грудень 1977 надрукована стаття М. Гарматенка "К. Розумовський і Є. Чикаленко". М. Гарматенко протиставляє "малороса" Розумовського "українцеві" Чикаленкові. В першій частині автор навіязує до статті П. Феденка, надрукованої раніш у "Свободі" й подає чимало Феденкових цитат. Яке ж було моє здивування, коли я дочитала до частини, присвяченої Чикаленкові! Від першого речення, що починається словами "Євген Харлампійович Чикаленко був великим землевласником..." аж до речення, що кінчиться "...Павла Пелехина та Євгена Чикаленка" — цілих 93 рядки, більше як третина Гарматенкового допису — взяті живцем із моєї статті у "Свободі", але вони подані не як цитати, а як текст автора, без найменших натяків на джерело, без жодних посилок на мене, "Свободу" чи ФКУ. Для Вашої інформації залучую фотокопії обох текстів... Речення, що стали жертвою плягіату — на фотокопіях підкреслені. Як бачите, творчий вклад Гарматенка обмежився до того, що він мій текст скоротив, пропустивши деякі слова і речення, та що виправив у кількох місцях мову на свій лад, замінивши, наприклад, слова "Харлампійович" на "Харлампійович", "опісля" на "потім", "насміхалися" на "глузували".

Факт, що М. Гарматенко у першій частині свого допису покликається на П. Феденка і "Свободу", доказує, що він вмів, коли хоче, користуватися цитатами і признавати право за автором; це теж дає підставу думати, що брак таких посилок у другій частині його статті — не випадковий, а свідомий і зловмисний.

Кожну крадіж можна розглядати як своєрідний комплімент. Комуś, очевидно, ваша річ настільки припала до вподоби, що він бажає собі

її привласнити. Так і я сприйматиму цей випадок — з іронічною посмішкою. Думаю, однак, що читачам Вашого журналу варто довідатись про те, яких совісних, творчих і чесних співробітників мають "Нові дні" і як оригінально ці співробітники інтерпретують засади громадської та журналістичної етики...

З пошаною

Марта Гарнавська

Так вам і треба, п. Гарматенко. Запевняємо вас і наших читачів, що "ваш" твір був поміщений у "Нових днях" уперше і востаннє. А якщо ред. В. Сварог виявить ваше справжнє прізвище — не завагаємось подати його до прилюдного відома. Члени редакційної колегії і співробітники остерігали редактора В. Сварога, щоб був обережний з матеріалами невідомих псевдонімів, і мали слухність. Вибачасмося перед п. Мартою Гарнавською й сподіваємось, що ред. В. Сварог дасть відповідне в'яснення в цій справі. — РЕД.

ЮВІЛЕЙ А. ЮРИНЯКА В ЛОС АНДЖЕЛЕС

4 грудня 1977 р. друзі й приятелі письменника Анатолія Юриняка в Лос Анджелес відзначили 75-річчя його життя й 50-річчя творчости. Програмою, що відбулась у залі церкви св. Андрія, керував відомий громадський діяч Микола Петрович Новак, якому також сповнилося в грудні 75 років життя.

Сестрицтво церкви вшанувало письменника ле-рекускою, дарунком і квітами. Пані Корінець і донька А. Юриняка читали вірші ювіляра. Кольоритне слово про творчість Юриняка сказав поет Павло Форманюк, також ювіляр (йому сповнилося 65 років). Іван Діденко прочитав три свої вірші — присвяти кожному з трьох присутніх "грудників". Пані Л. Ємець прочитала прислані привіти, а п. В. Романюк привітав поета від українського центрального осередку Лос Анджелеса.

Квартет "Полтавчанок", під керівництвом Л. Ємець, чарував присутніх своїм співом і вплив еліксиру в душі всіх трьох ювілярів. Врочистість почав і закінчив своїм надхненним словом о. Степан Голутяк, заклинавши присутніх заспівати "Многія літа" всім трьом ювілярам.

Юрій Старостенко

ЮВІЛЕЙ БЕЗ ЮВІЛЯРІВ

22 січня ц.р. у м. Детройті відбулась величава Академія, присвячена 60-им роковинам УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ. Переповнена зала була найкращим мірилом свідомости українців метрополії. Великою подією було те, що на цій Академії з гарною, змістовною промовою виступав генерал українського роду Сем Яскілка, заступник коменданта елітарної американської морської піхоти. Гарну промову виголосив також перший заступник президента СКВУ Микола Плав'юк.

У мистецькій частині виступали відома співачка Христя Липецька і місцевий хор "Трембіта"

"НОВІ ДНІ", березень 1978

під диригентурою Б. Кушніра. Усі пісні виконано бездоганно, що посилює святковий настрій.

На жаль, коли відкрилась завіса, із сцени повіяло убогими еміграційними буднями. Нам показали тільки тризуб і прапори. А хто ж робив ту революцію? Хто ж створив українську державу? Були ж у нас: президенти, члени уряду, полководці, дипломати. Дехто з них помилявся, але всі вони хотіли добра для свого народу. Окупант їх розпинає навіть мертвих. Чому ж ми на еміграції масмо потурати ворогові, обкрадати і обрубувати свою героїчну історію? Невже потрібно нам ще 60 років, щоб навчитися шанувати тих, що працювали і віддали своє життя за волю України?

А. Д.

ПРОФ. М. СТЕПАНЕНКО ТА ПРОФ. ЯР. РУДНИЦЬКИЙ В АВСТРАЛІЇ

На початку січня ц.р. прибули до Австралії віцепрезидент Державного Центру УНР в екзилі проф. М. Степаненко та проф. Яр. Рудницький. В їхньому пляні — влаштувати в більших містах Австралії зустрічі з українським громадянством та прочитати перші лекції в пляні українознавчих студій при університетах в Австралії.

Д. Н.

ЧИТАЧІ ПРО "НОВІ ДНІ"

Надсилаю 10.00 дол. за "Нові дні", а решту на розбудову журналу... З пошаною й щирою вдячністю за журнал, якого я чекаю завжди з нетерпінням. Спасибі за труд.

А. Королишина, Ален Парк, Міч.

...Висилаю п'ятнадцять доларів на передплату й до пресового фонду "Нових днів" на 1978 рік.

Нехай Господь благословляє ваш подвиг, подвиг на благо української культури!

Прот. Демид Бурко, Німеччина

З нагоди мого 90-річчя, що припадає цього року, висилаю "Новим дням" моні-ордер на 90.00 доларів, з розрахунку: передплата на три роки (до серпня 1980) — 24.00 дол., і на пресовий фонд 66.00 доларів.

20-го січня 1978 року.

Вдячний за Вашу працю

Олександр Маяровський, Едмонтон

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ:

Вельмишановний і дорогий пане Маяровський!

"Нові дні" мають багато гарних, ідейних читачів, але серед них Ви чи не єдиний відзначаєте свої роковини в такий оригінальний і корисний для нашої культури спосіб. Ми цінімо Ваш жест і пам'ятаємо, що це не перший і не п'ятий Ваш дар на розбудову "Нових днів".

Хай Господь береже Вас у здоров'ї, як і досі беріг.

ОГОЛОШЕННЯ

ШЛІТЬ ПЕРЕДПЛАТУ І ПОЖЕРТВИ НА ВИДАННЯ КНИЖКИ ПИСАНЬ СИМОНА ПЕТЛЮРИ

У друкарні св. Софії в Нью-Йорку тепер друкується книжка "Симон Петлюра. Статті, листи, документи", т. II. Вона вийде з друку на початку 1979 року — в рік відзначення сотої річниці з дня народження Симона Петлюри, що з його іменем пов'язана боротьба українського народу за державність у 1917-21 рр.

Видавничий комітет щиро дякує українцям, що з різних країн світу відгукнулись своїми пожертвами на його заклик, і буде вдячний за дальшу допомогу. Імена всіх жертводавців будуть поміщені в кінці книжки. Одержані дотепер пожертви становлять приблизно одну третину коштів, потрібних для видання книжки, що матиме понад 600 сторінок, міститиме ілюстрації і індекс, буде в твердій оправі, обгортка Петра Холодного.

Тепер Видавничий комітет оголошує передплату на книжку з метою зібрати дальші кошти на друк. Ціна книжки за попередньою передплатою \$18.00 з пересилкою, ціна в продажі буде \$22.00.

Книжка має унікальне історичне значення, нею захопиться кожний читач, що цікавиться історією України. Книжка складається виключно з писань Петлюри, в яких відбилась його діяльність — як речника українського відродження, а пізніше організатора українського війська, Голова Держави та Головного Отамана Армії Української Народної Республіки. Листи Петлюри, написані в роках 1921-25, друкуються вперше за винятком трьох, раніше надрукованих.

Шліть передплату в сумі \$18.00 і Вашу сильну пожертву на адресу УВАН у США (з зазначенням мети):

The Ukrainian Academy of Arts and Sciences
in the USA
206 West 100th St., New York, N. Y. 10025, USA

МСТИСЛАВ, Митрополит
голова Видавничого комітету

Проф. д-р Олександр ОГЛОБЛИН
Президент УВАН у США

НОВА УПРАВА "КОЗУБА"

7-го лютого ц.р. відбулися річні збори членів Мистецького стоваришення "Козуб" у Торонто. Збори обрали нову Управу з таких осіб:

Іраїда Черняк — голова
Мар'ян Дальний — заступник голови
Карпо Роговський — секретар
Андрій Бабич — касир
Михайло Гава — організаційний референт.

До Контрольної комісії обрано: Іван Дубилко — голова, Валентина Родак і Петро Черняк — члени.

Вечори "Козуба" відбуваються в цьому сезоні майже кожного тижня. Управа виявила, що має вже понад 10 цікавих зголошених тем на осінній сезон.

ВЕЧОРИ "КОЗУБА"

Від березня до червня ц.р. Мистецьке стоваришення "Козуб" у Торонто влаштує такі вечори:

17-го березня відбудеться доповідь *Ярослава Харчуна* "Розвиток байкарської традиції у творах Джорджа Орвела"; доповідь буде доповнена фільмом "Колгосп тварин".

31 березня *д-р Галина Семенюк* прочитає доповідь про Степана Васильченка; після доповіді — постанова його одноактної п'єси "Куди вітер віє".

7-го квітня *Ростислав Василенко* прочитає доповідь про одного з найвидатніших українських режисерів — *Леся Курбаса*.

5-го травня *Михайло Гава* розкаже свої подорожні враження про мистецтво й культуру Грузії.

12 травня *Омелян Теліжин* прочитає доповідь на тему "Художній напрямок телевізії й фільму".

19 травня — доповідь *Лавра Кемпе* на тему "Мистецтво й аматорство".

26 травня *проф. Яр Славутич* говоритиме про "Проблеми унормовання географічних назв світу в Об'єднаних Націях".

3-го червня відбудеться *Концертовий вечір* на закриття сезону. Всі вечори відбуватимуться в залі Української православної Катедри, вул. Бетирст 404. Непередбачені зміни будуть подані до відома в газетах і радіопередачах.

ЧЕРНІГІВСЬКІ ВИШИВАНІ ВЕЧЕРНИЦІ

15-го жовтня 1977 р. у приміщенні Української православної громади, вул. Бетирст 404, Торонто, відбулися традиційні шості з черги Чернігівські вечорниці для допомоги "Українським вістям" (Новий Ульм). Як попередніх років так і в цьому році вечорниці відбулися успішно. Це, звичайно, треба завдячувати Комітетові, який над цим так щиро працював, а зокрема таким особам, як М. Підлісний, Н. Проненко, І. Кучерявенко, п-во Макей, Ф. Білаш, О. Свистун, п-во Яковиченко, п. Ходаченко, Ф. Вовкодав, П. Глушениця, К. Щербань, К. Безкровна, В. Топиха та багатьом іншим.

Під час останніх чотирьох років на вечорниці обирали королеву Чернігівських вишиваних вечорниць, яка була одночасно королевою "Українських вістей". Обирали королеву за проданими квитками. Цьогорічною королевою є Міланка Лопата, дружина чернігівця зі славного міста Батурина, Василя Лопати.

Чистого прибутку з цьогорічних вечорниць було \$514.00. В касі при кредитівці залишилося з попередніх вечорниць \$329.00.

З цієї суми на "Українські вісті" вислаємо \$500.00, на допомогу родині Плющів \$50.00, на журнал "Молода Україна" \$50.00 і на "Нові дні" — \$25.00.

До милої зустрічі на наступних вечорниці.

Новомир ПІДЛІСНИЙ

"НОВІ ДНІ", березень 1978

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

(Початок на 2-ій стор. обкладинки)

Гр. Мороз, Торонто 4
А. Бондаренко, Англія 2
Проф. Д. Нитченко, Австралія 1

Спасибі всім за допомогу.

Редакція і адмін. Н. Д."

У пам'ять мого любого мужа сл. п. С. Пере-
дерія висилаю 10.00 дол. на пресовий фонд "Но-
вих днів".

Передерій — дружина

В АВСТРАЛІЇ ПОМЕР ПОЕТ АЛЕСЬ САЛАВЕЙ

У неділю, 22-го січня 1978-го року, на 55-му році життя несподівано під час купання на пляжі помер на серце відомий білоруський поет, приятель українців, поет Алесь Салавей, справжнє прізвище Альберт Кадняк.

Народився Алесь Салавей 1-го травня 1922-го року, в селі Койденово біля Мінська, в селянській родині. Закінчивши педагогічний технікум, він вступив до Білоруського державного університету в Мінську на факультет мови та журналістики.

Війна зупинила його навчання, коли йому було лише 19 років. Батько був безпідставно репресований і загинув на засланні. Це змусило їх родину виїхати під час війни на захід. Опинившись в Зальцбурзі (Австрія), Алесь Салавей знайомиться з українськими поетами Леонідом Мосендзом, Ігорем Качуровським, Борисом Олександровим та Юрієм Кленом (Бурггардтом), колишнім членом п'ятірного грона київської групи неоклясиків, стає їх прихильцем.

Друкуватись Алесь почав ще на рідній землі в 1937-му році, коли йому було 15 років. В Австрії виходять його дві збірки поезій "Має песьні" та "Сіла гневу". Пізніше він підготував до друку збірник поезій "Вянкi" (1937-47), а потім збірник "Несьмяротнасьць".

Приїхавши з родиною до Австралії, поет бере участь у білоруському культурно-громадському житті. Ще в 1951-му році взяв участь в нашому першому літературному вечорі в Українському народному домі в Мельборні, виступивши з читанням своїм талановитих поезій. Лише недавно він був гостем на вечорі учасників 3-го конкурсу молодечої творчості, де був захоплений творчістю наших молодих авторів. Там же виступив з чудовою промовою, розповів про свої дружні взаємини з українськими поетами ще в Зальцбурзі, а також прочитав на цьому вечорі свою поезію, присвячену Україні, та кілька поезій Юрія Клена. Впало в очі їй те, що він розмовляв вільно українською мовою, викликавши захоплення всіх присутніх.

Буваючи гостем у хаті автора цих рядків, цікавився успіхами українських письменників, розповідав про свої нові поезії, збирався видати готові вже збірки.

Несподівана смерть — тяжка втрата для білоруської громади в Австралії та вільному світі. Вони

втрапили свого талановитого сина, а ми щирого приятеля. Поховали поета 26-го січня 1978 р. на цвинтарі Фокнер, біля Мельборну. Близько 70 осіб випровадили свого співця в останню дорогу. Службу та похоронний обряд відслужив білоруський священник, а представники білоруських громад виступали з прощальними промовами. Від українців промовляв автор цих рядків.

Д.НИТЧЕНКО

КНИЖКИ НА ПРОДАЖ

М. Ю. Брайчевський. "ПРИЄДНАННЯ ЧИ ВОЗ'ЄДНАННЯ", критичні зауваги з приводу однієї концепції. — Книжка написана сучасним українським істориком. — Ціна 2.00 дол.

А. Юриця, КАМІКАДЖЕ ПАДАЄ САМ, оповідання й фейлетон, 184 стор., звичайна обкладинка. — Ціна 5.00 дол.

Василь Гришко, "ТРЕТЯ СИЛА, ТРЕТІЙ ШЛЯХ, ТРЕТЯ РЕВОЛЮЦІЯ". — Ціна 1.50 дол.

Олена Куріло, "УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ". — Ціна 2.50 дол.

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

ДЛЯ ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ
НА ЕМІГРАЦІЇ

Петро ВОЛИНЯК

КИЇВ

Читанка для 3-ої класи — Четверте видання.
Ціна 1.50 дол.

Петро ВОЛИНЯК

Л А Н И

Читанка для 4-ої класи — Четверте видання.
Ціна 1.50 дол.

Петро ВОЛИНЯК

Д Н І П Р О

Видання друге — Підручник з історії української літератури і хрестоматія.
Єдиний на еміграції підручник такого типу.
Книжка ілюстрована.
Ціна 2.00 дол.

Дмитро КИСЛИЦЯ

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, Ч. 1

Фонетика й морфологія. Сьоме видання.
Ціна 3.00 дол.

Іван БЕРЕЖНИЙ

УКРАЇНСЬКА МОВА

Початкова граматики української мови ч. 1.
Ціна 1.50 дол.

Замовляти в адміністрації "Нових днів".

(Адреса на 2-ій сторінці обкладинки)

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:
NOWI DNI
Box 126, Postal Station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

УКРАЇНСЬКА КНИГА ТОРОНТО

НОВА ЛІТЕРАТУРА, ЩОЙНО ОДЕРЖАНА З УКРАЇНИ

- Басараб Б. ОСІДЛАНІ ГОРИ.** Повість у новелях. "Карпати", Ужгород 1977, стор. 185. \$2.25
- В'ЄТНАМСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ.** З серії "Мудрість народна". "Дніпро", Київ 1977, стор. 132. 1.50
- Драч Іван. ДУМА ПРО ВЧИТЕЛЯ.** Драматична поема. Присвячена видатному педагогові В. Сухомлинському. "Рад. письменник", Київ 1977, стор. 132. 2.45
- Іваненко О. МАРІЯ. Роман.** "Дніпро", Київ 1977, стор. 578. 6.75
Це чудовий роман про дитячі роки, життя, складну особисту долю відомої жінки-письменниці Марка Вовчка — Марії Маркович.
- ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ РСР.** Передплатне видання у 8-ми томах, у 10-ти книгах. В-во "Наукова думка", Київ 1977.
Том 1-ий, книга 1-а — \$4.95; том 5-ий — \$5.95; том 6-ий — \$5.50
Решта томів ще не вийшла з друку.
- Каїпбергенів Т. ДОЧКА КАРАКАЛПАКІЙ.** Роман. Переклад. "Дніпро", Київ 1977, стор. 431. 4.75
- Вітольд Манастирський. АЛЬБОМ.** З серії "Художники України", "Мистецтво", Київ 1977. 3.95
- ОПОВІДАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ДОЖОВТНЕВОГО ПЕРІОДУ.** Збірник. "Веселка", Київ 1977, стор. 262. 1.65
- Прилюк Д. ПОВНОКОЛОССЯ.** Балади в прозі. Роман-хроніка. "Дніпро", Київ 1977, стор. 435. 4.65
До книги увійшли роман "Де ти, доле?" "Недописана автобіографія".
- Рябий Микола. ВІКНА.** Роман. "Молодь", Київ 1977, стор. 213. 2.75
- Смогоржевський Л. ПЕРНАТІ ДРУЗИ.** "Рад. школа", Київ 1977, стор. 158. 1.65
Книга про птахів лісових, степових, ярів, берегових урвищ, лук, птахів-водолюбів, птахів-синантропів, охорону і привабливання птахів. Подано кольорові малюнки птахів. Ілюстрації книги Віталія Поліди.
- ТАДЖИЦЬКІ ПРИСЛІВ'Я І ПРИКАЗКИ.** З серії "Мудрість народна", "Дніпро", Київ 1977, стор. 154. 1.75
- Танчер В. РУСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я.** Критичні нариси. "Наук. думка", Київ 1977, стор. 154. 0.85

Під час цього продажу даємо 10% знижки на КНИЖКИ і ПЛАСТИНКИ.

У В А Г А! До замовлення на книжки — на кожний долар — просимо прислати на поштову оплату у Канаді — 20¢, у США — 45¢ (якщо замовляєте менше як на \$15.00 у Канаді, а менше як на \$30.00 у США). У замовленні слід завжди подати ім'я і прізвище автора і назву книжки.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West, Toronto, Ontario M6J 1X4, Canada
Tel.: 532-8928